
Utvikling i kredittap og tapsavsetninger i norske banker - 3. kvartal 2018

Desember 2018

Kontakt

Erik Andersen

E: erik.andersen@pwc.com

M: + 47 952 60 501

Ola Anfinsen

E: ola.anfinsen@pwc.com

M: + 47 952 60 503

Innholdet i denne publikasjonen er kun for generell veiledning. PwC tar ikke ansvar for beslutninger som baseres på innholdet. Vennligst ta kontakt med oss dersom du har spørsmål om innholdet.

Sammendrag

Denne undersøkelsen er en videreføring av den kvantitative delen i publikasjonen «Før og etter IFRS 9 – en analyse av norske banker»¹ («Bankundersøkelsen»).

Vi har oppdatert vår analyse av utviklingen i brutto utlån, utviklingen i ECL utlån og tilhørende relevante nøkkeltall per 3. kvartal 2018.

Tapsprosenten YTD Q3 2018 for forbrukslånbankene varierte mellom 0,25% til 3,49% med et gjennomsnitt på 2,24% YTD Q3 2018. For sparebankene utgjorde gjennomsnittlig tapsprosent 0,1%, dog med variasjoner fra -0,04 % til 0,57%. For øvrige banker utgjorde gjennomsnittlig tapsprosent 0,00%. Mellom øvrige banker varierte den fra -0,09% til 0,08%. Den gjennomgående tapsprosenten for norske banker er følgelig fortsatt lav.

Gjennomsnittlig tapsavsetningsprosent for forbrukslånbankene utgjorde 5,11% per Q3 2018, hvilket er en økning på 67bp fra 1.1.2018 (4,44% per 1.1.2018). Den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten har vært økende i alle kvartalene. Tapsavsetningsprosenten varierer imidlertid betydelig mellom de ulike forbrukslånbankene, fra Santander som har en tapsavsetningsprosent på 2,28% per Q3 2018 til YA Bank som har en tapsavsetningsprosent på 8,17% per Q3 2018.

Gjennomsnittlig tapsavsetningsprosent for sparebankene utgjorde 0,53% per Q3 2018 Dette er en reduksjon på 7bp fra 1.1.2018 (0,6% per 1.1.2018). Den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten har vært fallende i alle kvartalene. Tapsavsetningsprosenten varierer imidlertid betydelig mellom de ulike sparebankene, fra Sandnes Sparebank som har en tapsavsetningsprosent på 1,14% per Q3 2018 til SKUE Sparebank som har en tapsavsetningsprosent på 0,21% per Q3 2018.

Utvalget som er lagt til grunn for enkelte av delanalysene av sparebankene er begrenset da de fleste av sparebankene ikke har oppgitt opplysninger om fordeling av ECL utlån per trinn og/eller brutto utlån per trinn.

Gjennomsnittlig tapsavsetningsprosent for øvrige banker utgjorde 0,33% per Q3 2018, hvilket er en reduksjon på 6bp fra 1.1.2018 (0,39% per 1.1.2018). Den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten har vært fallende i alle kvartalene. Tapsavsetningsprosenten varierer imidlertid betydelig mellom de ulike bankene, fra DNB Bank som har en tapsavsetningsprosent på 0,67% per Q3 2018 til KLP Banken som har en tapsavsetningsprosent på 0,01% per Q3 2018.

Undersøkelsen viser for øvrig at den relative endringen i ECL utlån både totalt og per trinn ikke har samme størrelse og ofte er negativt korrelert med den tilsvarende relative endringen i brutto utlån. Den relative endringen i brutto utlån både totalt og per trinn vil følgelig ofte ikke alene kunne forklare endringen i ECL utlån hverken totalt eller i det samme trinnet. Dette understøtter behovet for kvalitativ informasjon i regnskapsrapporteringen. Dette blir spesielt relevant i forbindelse med delårsrapporteringen da noteopplysningene knyttet til utviklingen i ECL generelt presenteres på ett aggregert nivå.

Videre viser undersøkelsen at flere av bankene som en del av noteopplysningene har utarbeidet en avstemming mellom åpningsbalansen og avslutningsbalansen for tapsavsetningen. Flere av bankene har utarbeidet denne inklusive poster utenom balansen. Mange av bankene har utarbeidet en tilsvarende note over bevegelser i brutto utlån men

---

¹ <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/ifrs/ifrs9-en-undersokelse-av-norske-banker.pdf>

inkludert utlån som måles til virkelig verdi over resultatet (FVPL) i denne avstemmingen. Formålet med å gi opplysninger om endringer i brutto balanseførte verdier er å gjøre det mulig for brukerne av regnskapet å forstå hvordan disse har bidratt til endringer i tapsavsetningen. Disse avstemmingene bør derfor være innbyrdes konsistente. Dette innebærer for eksempel at noteopplysninger som viser endring i brutto utlån ikke bør inneholde utlån som måles til FVPL og tilhørende avstemming av endringer i tapsavsetninger bør være tapsavsetninger knyttet til utlån som måles til amortisert kost og FVOCI.

Ola Anfinsen

Partner
Financial Services (FS)
Ansvarlig for undersøkelsen

Erik Andersen

Partner
Financial Services (FS)
Nasjonal FS leder

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	4
2. Forbrukslånsbanker.....	6
2.1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018.....	6
2.2 Endring i ECL utlån og brutto utlån	7
2.3 Utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % per trinn.....	8
2.4 Utviklingen i tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage)	11
2.5 Fordeling av ECL utlån og brutto utlån per trinn	13
2.6 Utvikling i ECL utlån i % av brutto utlån.....	15
2.7 Utvikling i ECL utlån per trinn i % av brutto utlån.....	16
3. Sparebanker	19
3.1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018.....	19
3.2 Endring i ECL utlån og brutto utlån	20
3.3 Utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % per trinn.....	21
3.4 Utviklingen i tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage)	23
3.5 Fordeling av ECL utlån og brutto utlån per trinn	26
3.6 Utvikling i ECL-utlån i % av brutto utlån	28
3.7 Utvikling i ECL-utlån per trinn av totalt brutto utlån.....	31
4. Øvrige banker.....	33
4.1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018	33
4.2 Endring i ECL utlån og brutto utlån	34
4.3 Utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % per trinn.....	35
4.4 Utviklingen i tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage)	40
4.5 Fordeling av ECL utlån og brutto utlån per trinn	44
4.6 Utvikling i ECL utlån i % av brutto utlån.....	47
4.7 Utvikling i ECL utlån per trinn av brutto utlån.....	49
Appendix.....	51
Appendix 1: Oversikt over banker i undersøkelsen	52
Appendix 2: Definisjoner og begreper	53

1. Innledning

Denne undersøkelsen er en videreføring av den kvantitative delen i publikasjonen «Før og etter IFRS 9 – en analyse av norske banker»¹ («Bankundersøkelsen»).

Vi har oppdatert vår analyse av utviklingen i brutto utlån, utviklingen i ECL og tilhørende relevante nøkkeltall for 3. kvartal 2018. I tillegg har vi utvidet omfanget og sett på annualisert tapsprosent YTD Q3 2018 og utviklingen i den prosentvise endringen i ECL utlån per trinn sammenstilt med den tilhørende prosentvise utviklingen i brutto utlån per trinn. Vi har primært knyttet kommentarer til YTD Q3 2018 og Q3 2018 da øvrige perioder er kommentert i bankundersøkelsen.

Vi har i undersøkelsen segmentert bankene i sparebanker, forbrukslånsbanker og øvrige banker.

En oversikt over utvalget og hvilke banker som inngår i de ulike segmentene fremkommer av Appendix 1. Definisjoner, begreper og forkortelser som er benyttet fremkommer av Appendix 2.

Analysen er basert på publiserte delårsrapporter. Vi har avgrenset analysen til utlån til og fordringer på kunder da utvalget av banker som har opplyst om brutto eksponering per trinn for poster utenom balansen er begrenset.

Vi har sett på:

- Tapsprosenten YTD Q3 2018 (definert som det bankene har regnskapsført som akkumulert tap i resultatregnskapet per Q3 2018 dividert på gjennomsnittet av brutto utlån (målt til AC og FVOCI) på tidspunktene 1.1.2018, Q1 2018, Q2 2018 og Q3 2018. Det akkumulerte resultatførte tapet er annualisert dvs. det er dividert på 3 og multiplisert med 4.)
- Utviklingen i tapsavsetningen knyttet til utlån til kunder (ECL utlån) og tilhørende brutto utlån til kunder (målt til AC og FVOCI) fra 1.1.18 til 30.09.18.
- Endringen i ECL utlån mot endringen i brutto utlån per trinn og YTD Q3 2018. Enkelte banker har inkludert utlån målt til FVPL i avstemningstabellen som viser bevegelsene i brutto utlån i perioden. De skal naturlig nok ikke være med da utgangspunktet for disse noteopplysningene er å forklare brukeren de tilhørende bevegelsene i ECL utlån. Vi har ikke hatt informasjon til å korrigere for dette, men har gitt fotnoter på hvilke beløp og banker dette gjelder.
- Vi har videre sett på utviklingen i følgende nøkkeltall:
  - ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten)
  - ECL utlån per trinn i % av brutto utlån
  - ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån
  - Brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån
  - ECL utlån per trinn i % av på brutto utlån per trinn («provision coverage ratio per stage»)

I det følgende vil vi gi noen betraktninger om enkelte av disse forholdstallene samt sammenhengen mellom disse.

ECL utlån i % av brutto utlån forteller hvor mye tapsavsetningene totalt utgjør i % per utlånskroner.

Denne består av summen av ECL i % per trinn av brutto utlån:

$$\frac{ECL_{Tot}}{BU_{Tot}} = \sum_{n=1}^3 \frac{ECL_n}{BU_{Tot}}$$

Hvor n er lik trinn.

Ved å se på ECL utlån per trinn i % av brutto utlån for de ulike periodene kan en følgelig se hvor mye hvert trinn bidrar til tapsavsetningsprosenten samt hvordan de ulike bidragene eventuelt endres over tid.

Formelen over kan alternativt skrives på følgende måte:

$$\frac{ECL_{Tot}}{BU_{Tot}} = \sum_{n=1}^3 \left(\frac{BU_n}{BU_{Tot}} \times \frac{ECL_n}{BU_n} \right)$$

Hvor det første leddet $\left(\frac{BU_n}{BU_{Tot}} \right)$ er andelen av brutto utlån i trinn n i forhold til totalt brutto utlån og det andre leddet er forventet tap i trinn n i forhold til brutto utlån i trinn n det vil si tapsavsetningsprosenten («provision coverage ratio») i trinn n (PCR trinn n.)

Dette innebærer at ved å se på andelen av totalt brutto utlån per trinn og PCR per trinn og utviklingen i disse kan en ytterligere forklare bidraget per trinn til tapsavsetningsprosenten og utviklingen i denne.

Når det gjelder utviklingen i brutto volum over tid er denne interessant å følge, og da spesielt utviklingen i trinn 2, da den sier noe om hvordan den underliggende porteføljen utvikler seg. Her har vi kun tilgang til brutto utlån aggregert mens det naturlig nok ville vært mer interessant å sammenligne størrelsen og utviklingen i denne per produkt over tid på tvers av bankene.

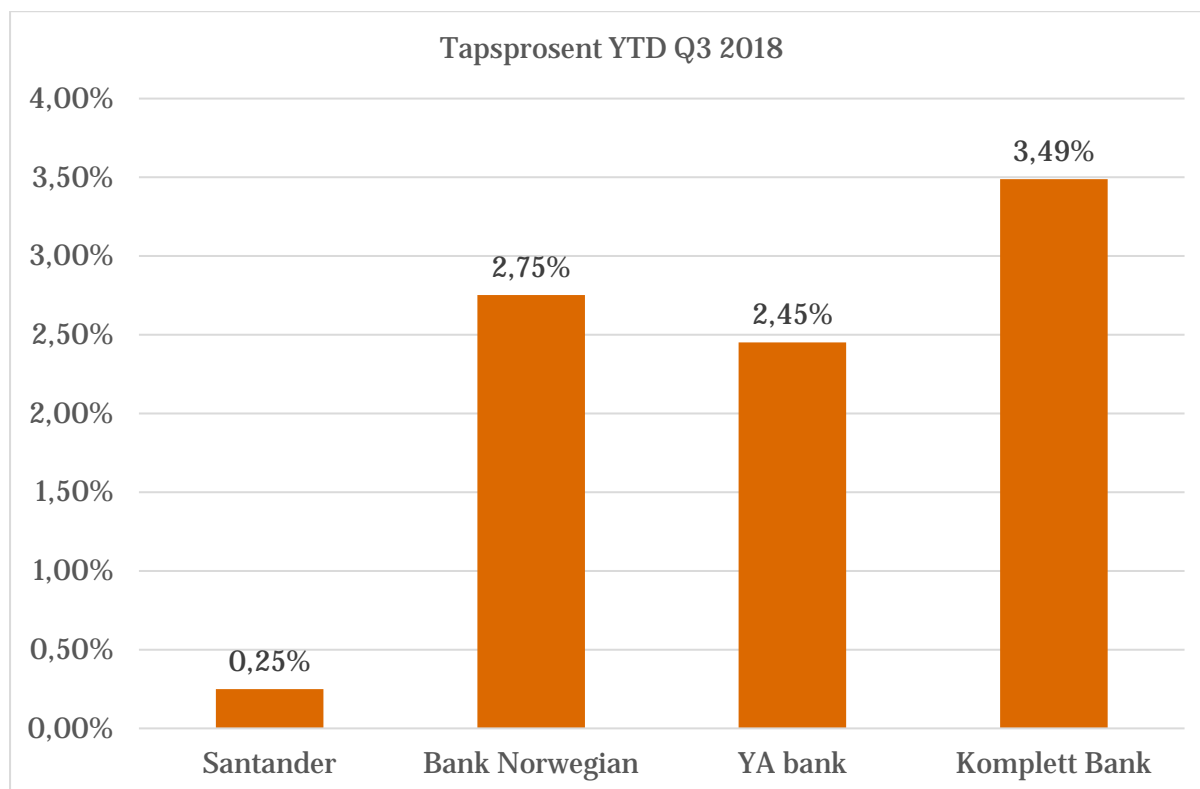
Gitt at SICR testen er relativ kan utlån i trinn 2 representere bedre kredittkvalitet enn utlån som forblir i trinn 1, da grensen for SICR defineres med utgangspunkt i forholdene knyttet til utlånet når det utstedes. Det blir derfor ikke riktig å konkludere med at en større trinn 2 populasjon indikerer en dårligere kredittkvalitet i utlånsporteføljen som sådan. For en enkelt bank vil imidlertid ett økende volum i trinn 2 indikere at porteføljen presterer under forventning og dette vil trolig representere en forverret samlet kredittkvalitet. Den gjennomsnittlige kredittrisikoen for engasjementer i trinn 2 gjør det mulig å forstå den faktiske kredittkvaliteten (og sannsynlig tap) i en bank.

I de følgende kapitlene vil vi ta for oss utviklingen i disse nøkkeltallene for henholdsvis forbrukslånbanker (kapittel 2), sparebanker (kapittel 3) og øvrige banker (kapittel 4).

2. Forbrukslånbanker

2.1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018

Figur 1 viser annualisert tapsprosent YTD Q3 2018 for de ulike forbrukslånbankene.

Figur 1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018

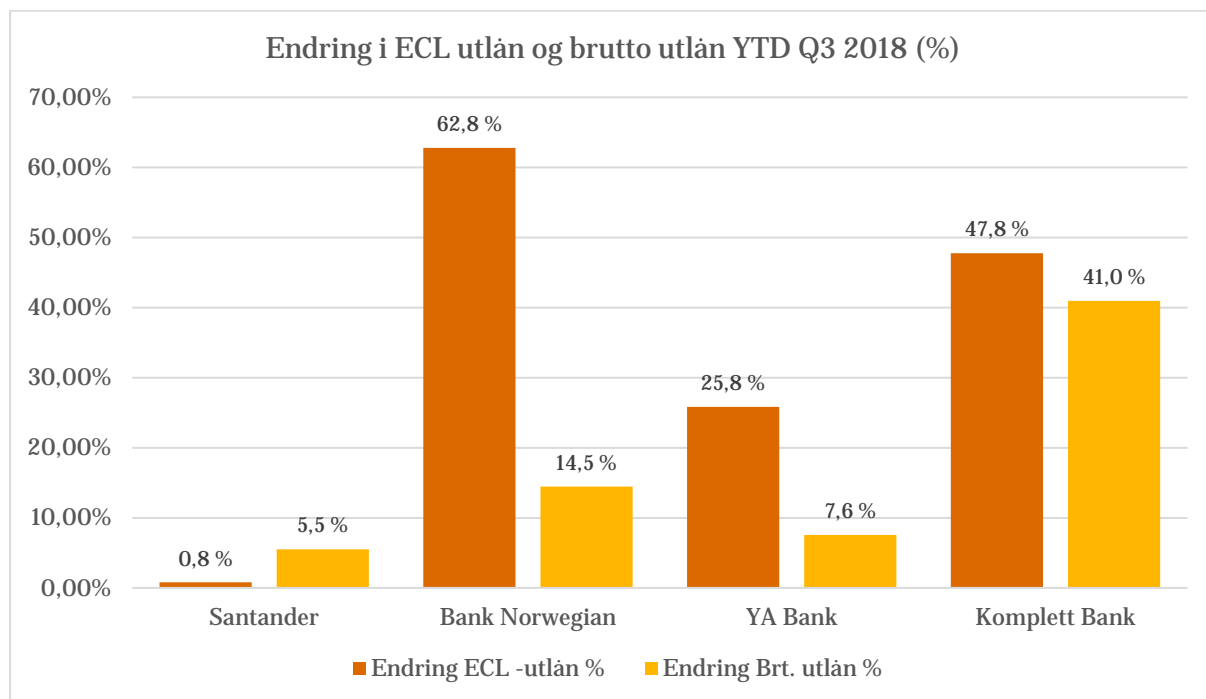
Det følger av figuren at tapsprosenten YTD Q3 2018 varierer fra 0,25% for Santander til 3,49% for Komplet Bank. Den gjennomsnittlige annualiserte tapsprosenten YTD Q3 2018 utgjør 2,24%.

Den lave annualiserte tapsprosenten for Santander skyldes at de hadde en større inntektsføring av tidligere nedskrevne utlån i Q2 2018. Det er ikke gitt noteopplysninger hvor dette fremkommer men det følger av styrets redegjørelse for Q2 2018. De andre forbrukslånbankene har hatt positive resultatførte tap i alle kvartalene i 2018.

2.2 Endring i ECL utlån og brutto utlån

Figur 2 viser %-vis utvikling i ECL utlån og brutto utlån YTD Q3 2018

Figur 2 %-vis Endring i ECL utlån og brutto utlån YTD Q3 2018

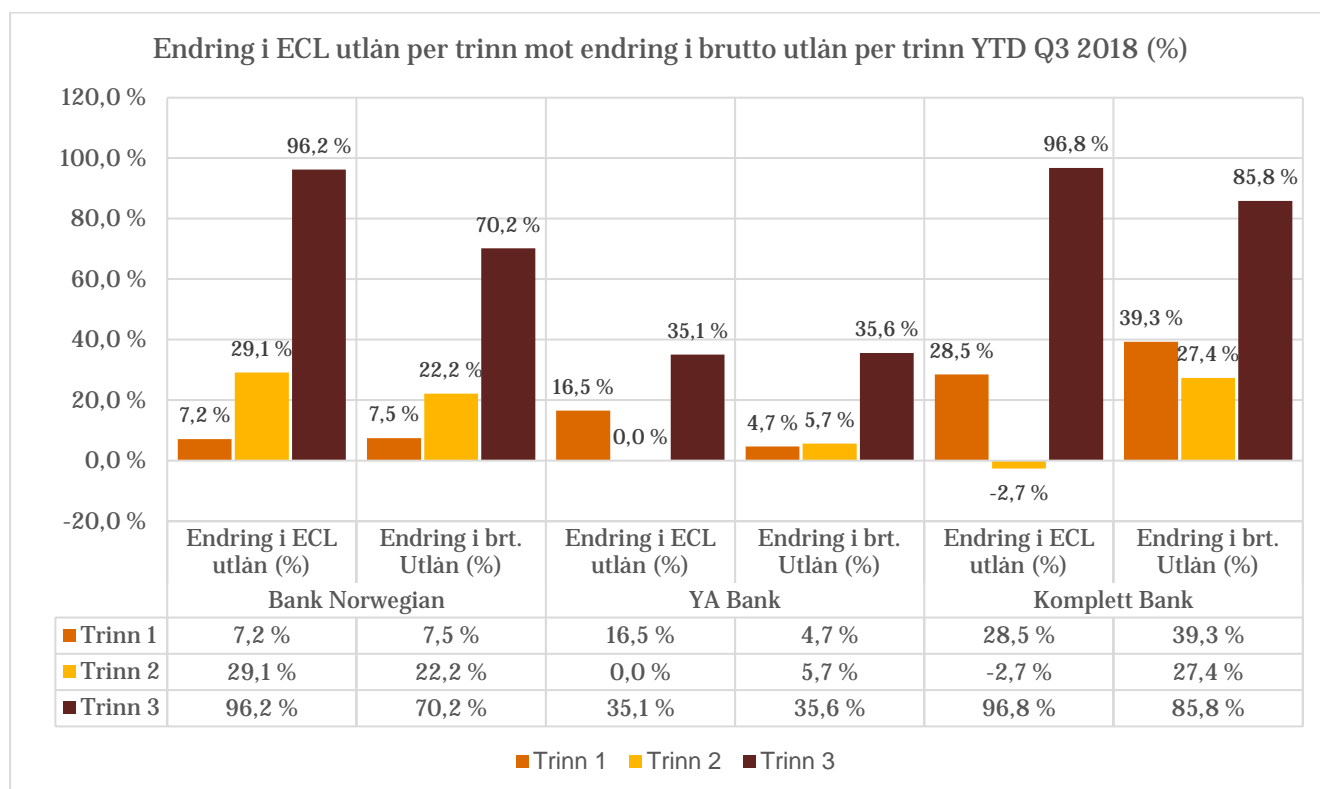
Det følger av figuren at endringen i ECL utlån YTD Q3 2018 varierer sterkt mellom forbrukslånbankene, fra Santander som har hatt en endring i ECL utlån på 0,8% til Bank Norwegian som har hatt en endring i ECL utlån på 62,8%. Det følger videre av figuren at endringen i brutto utlån generelt ikke tilsvare endringen i ECL utlån. Videre ser vi at forholdet mellom endring i ECL utlån og brutto utlån varierer betydelig mellom forbrukslånbankene. For samtlige forbrukslånbanker eksklusive Santander har endringen i ECL utlån vært større enn endringen i brutto utlån. Vedrørende Santander har endringen i brutto utlån vært større enn endringen i ECL utlån. Ved å se på de forholdsmessige endringene kan en avlede at tapsavsetningsprosenten (se kapittel 2.6) har økt for Bank Norwegian, YA Bank og Komplett Bank. Det følger av figuren at tapsavsetningsprosenten til Bank Norwegian har økt vesentlig mer enn de andre forbrukslånbankene. Santander har til sammenligning hatt en reduksjon i tapsavsetningsprosenten.

For å få bedre grunnlag for å forstå sammenhengen mellom endringene i ECL utlån og tilhørende brutto utlån har vi sett på de tilsvarende endringene per trinn.

2.3 Utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % per trinn

Figur 3 viser utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % YTD Q3 2018 per trinn. For Santander har vi ikke tall for Q1 2018 og kan følgelig ikke beregne endringene i ECL utlån og brutto utlån YTD Q3 2018.

Figuren illustrerer generelt at en endring av brutto utlån i ett trinn ikke motsvares av en tilsvarende endring i ECL utlån i det samme trinnet. I praksis betyr dette at det har vært en endring i PCR i trinnet hvor den prosentvise endringen er større desto større differansen mellom endringene ECL utlån og brutto utlån er.

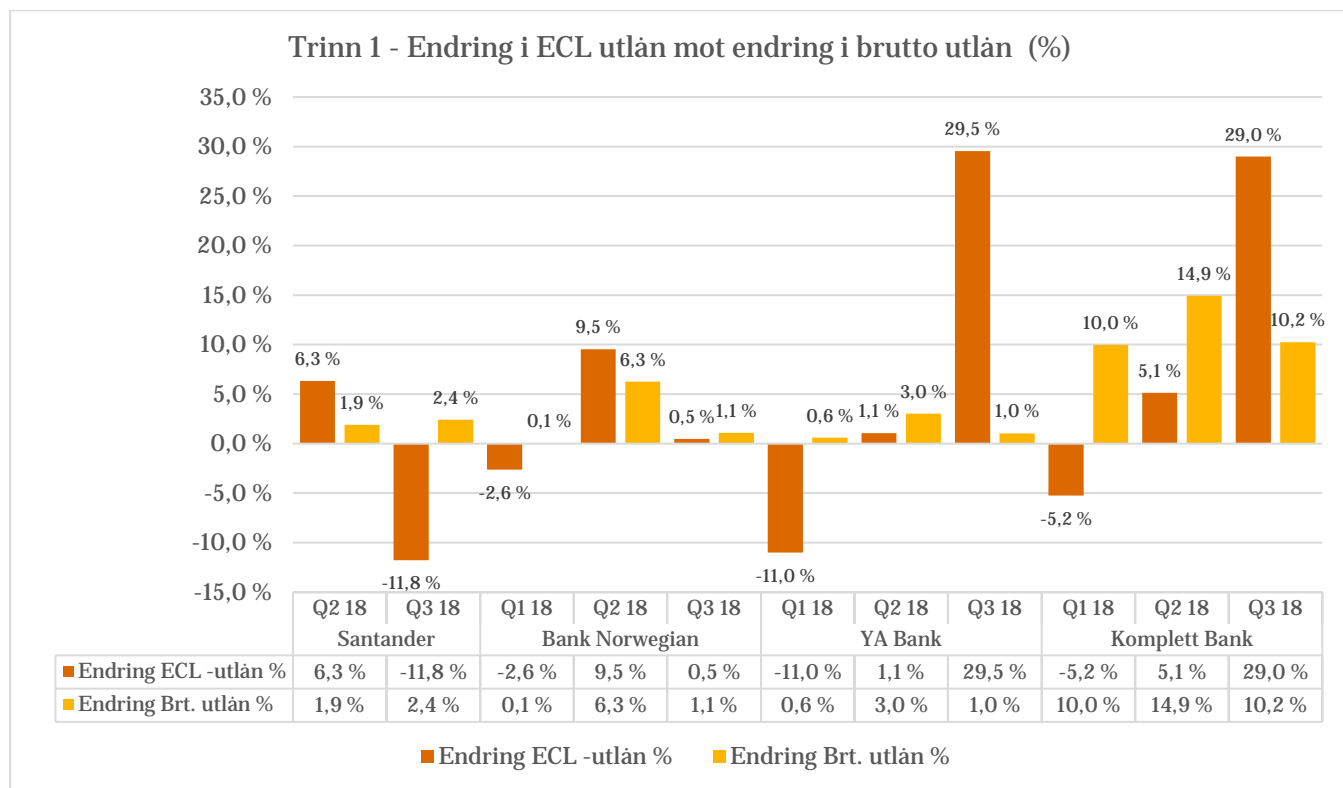
Figur 3 Endring i ECL utlån per trinn mot endring brutto utlån per trinn YTD

Med utgangspunkt i figuren kan en for eksempel avlede at for Bank Norwegian har PCR økt i trinn 2 og trinn 3 og blitt redusert i trinn 1. YA Bank har til sammenligning hatt en økning i trinn 1 og en reduksjon trinn 2. Komplet Bank har hatt betydelige endringer i alle trinn med en reduksjon i trinn 1 og trinn 2 og en økning i trinn 3. Som vi har omtalt innledningsvis er det PCR sammen med andel av brutto utlån i trinnet som bestemmer trinnets bidrag til den totale tapsavsetningsprosenten. Vi vil se nærmere på utviklingen i tapsavsetningsprosenten i kapittel 2.6 og 2.7. PCR er omtalt i kapittel 2.4 og utvikling av andel av brutto utlån i de ulike trinnene er omtalt i kapittel 2.5.

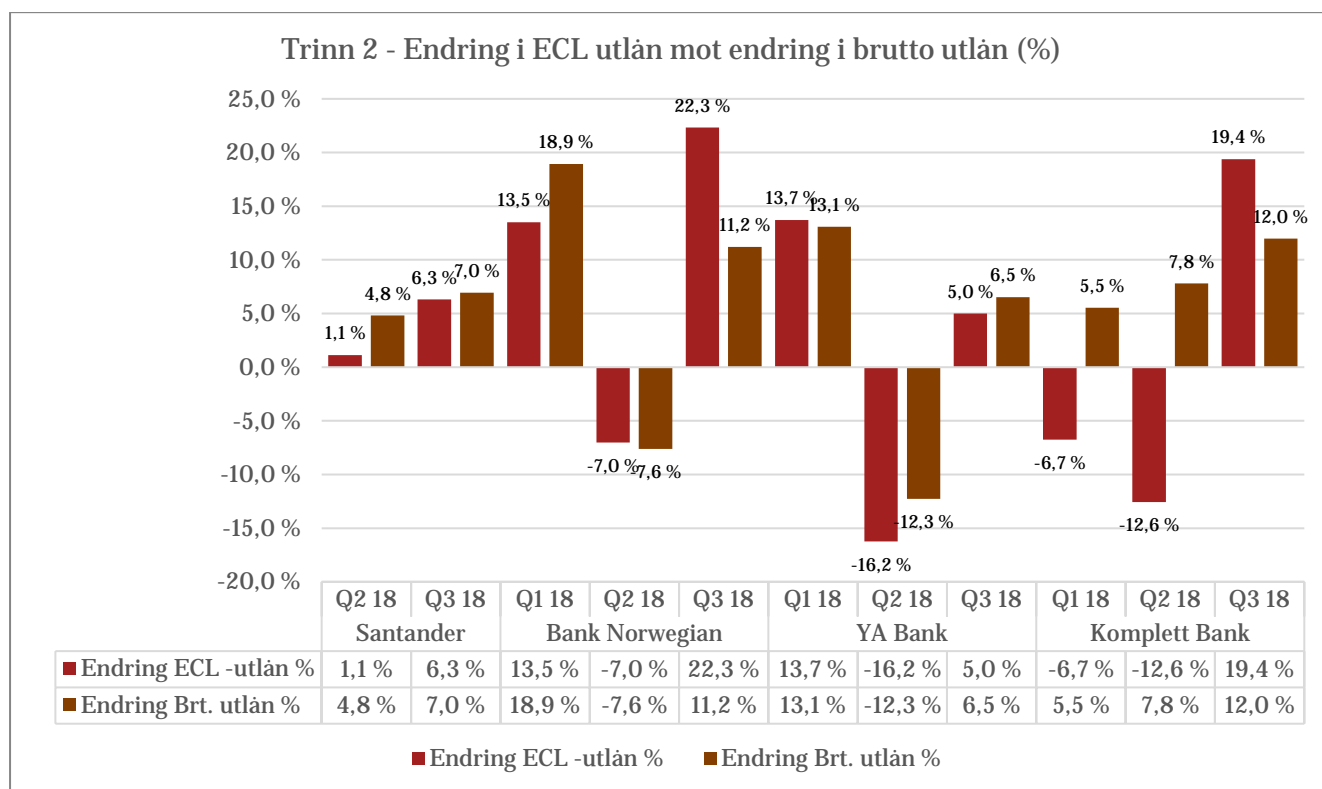
Figur 4 til figur 6 illustrerer den kvartalsvise endringen per trinn i ECL utlån og brutto utlån. Figurene illustrerer som sådan det samme som figur 3 men her er endringene vist per kvartal.

Det følger av figurene at endringene i ECL utlån og brutto utlån varierer mye både på tvers av bankene, trinn og kvartal. I utgangspunktet (alt-annet-like) ville en forvente at en økning i

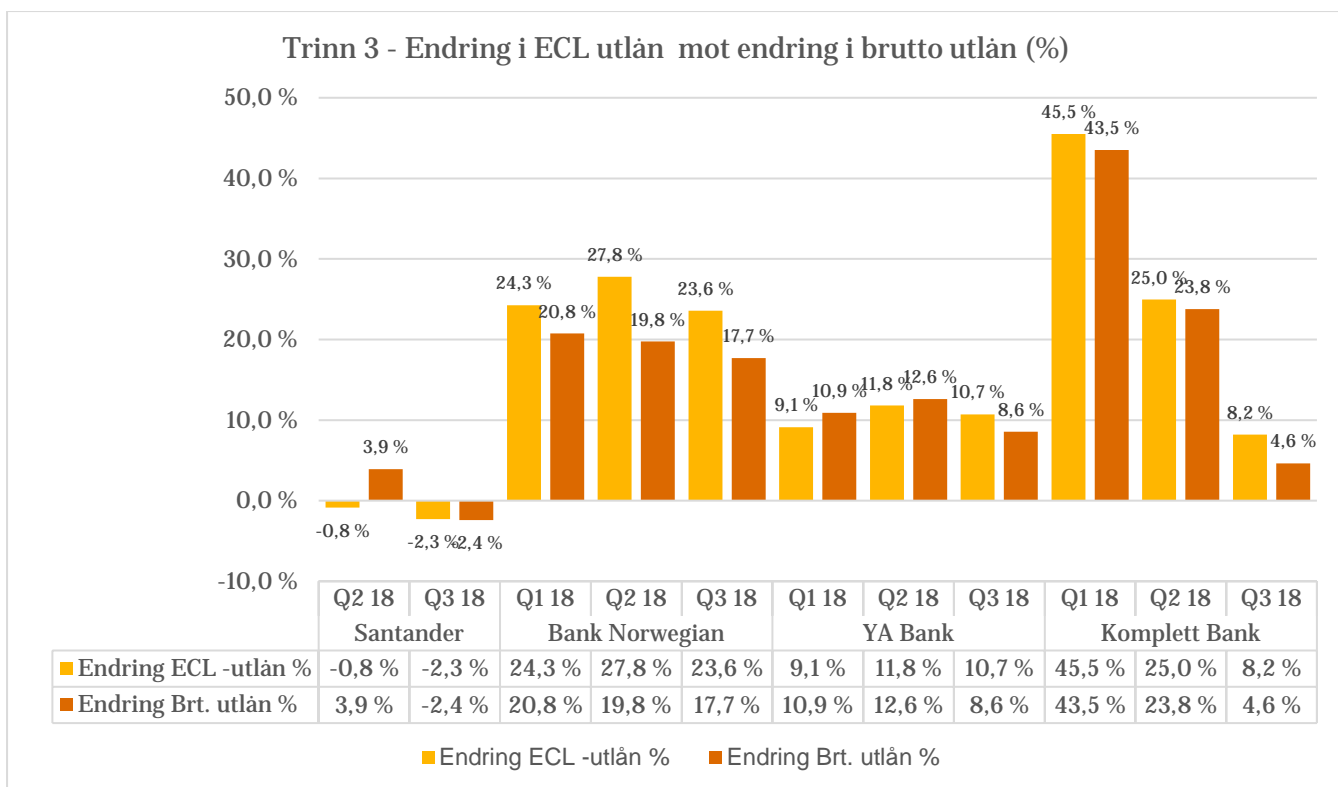
brutto utlån i ett trinn medfører en økning i ECL utlån i trinnet. Vedrørende både trinn 1 og trinn 2 ser en av figurene at dette ikke nødvendigvis er tilfelle. For trinn 3 følger det av figur 6 at, med unntak av Santander Q2 2018 har endringene i ECL utlån og brutto utlån samme fortegn.

Figur 4 Utviklingen i endringen i ECL-utlån og brutto utlån i % i trinn 1.

Figur 5 Utviklingen i endringen i ECL-utlån og brutto utlån i % i trinn 2.

Figur 6 Utviklingen i endringen i ECL-utlån og brutto utlån i % i trinn 3.

For Santander er de største relative endringene relatert til trinn 1 i Q3 2018 og trinn 3 i Q2 2018. I trinn 1 i Q3 2018 har ECL utlån blitt redusert med 11,8% mot en økning i brutto utlån på 2,4%, hvilket tilsier en betydelig prosentvis reduksjon i PCR i trinnet i perioden (se kapittel 2.7). Det følger av delårsrapportene at reduksjonen i ECL utlån primært er drevet av endringer i forutsetninger og metode uten at det er gitt nærmere opplysninger om bakgrunnen for eller hva disse endringene består av. Sammensetning av porteføljen fordelt på risikoklassifisering i trinn 1 er omtrent uendret. I trinn 3 i Q2 2018 har ECL utlån blitt redusert med -0,8% mot en økning i brutto utlån på 3,9%, hvilket tilsier en reduksjon i PCR i trinnet i perioden (se kapittel 2.4). Av delårsregnskapene følger det at reduksjonen i ECL utlån er relatert til fraregning og konstaterede tap i perioden.

For Bank Norwegian er de største relative endringene relatert til trinn 2 i Q3 2018 og trinn 3 i Q2 2018. I trinn 2 i Q3 2018 har ECL utlån økt med 22,3% mot en økning i brutto utlån på 11,2%, hvilket tilsier en betydelig prosentvis økning i PCR i trinnet i perioden. I trinn 3 i Q2 2018 har ECL utlån økt med 27,8% mot en økning i brutto utlån på 19,8%, hvilket tilsier en økning i PCR i trinnet i perioden. Vi merker oss for øvrig at banken i trinn 3 har hatt større endring i ECL utlån enn brutto utlån for samtlige kvartaler hvilket innebærer en økende PCR i trinnet i alle kvartaler i 2018.

For YA Bank er den største relative endringene relatert til trinn 1 i Q3 2018. I trinn 1 i Q3 2018 har ECL utlån økt med 29,5% mot en økning i brutto utlån på 1,0%, hvilket tilsier en betydelig prosentvis økning i PCR i trinnet i perioden. Det følger av delårsregnskapene at en har hatt migrasjon fra trinn 1 til trinn 3 i kvartalet hvilket isolert tilsier en reduksjon i ECL utlån i trinn 1. Denne motvirkes imidlertid av en større positiv post under «Andre endringer i perioden» som ikke er nærmere forklart.

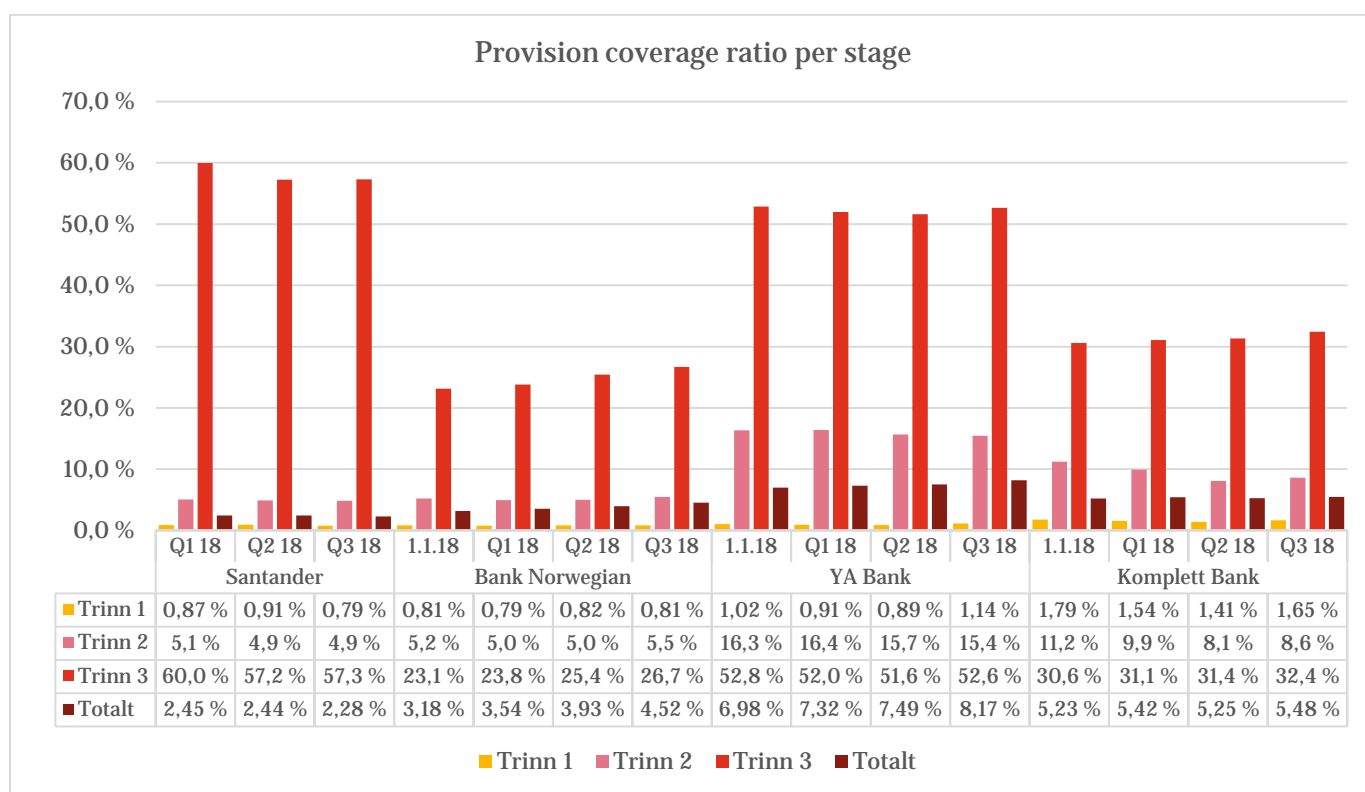
For Komplet Bank ser vi at det er til dels store relative endringer både i trinn 1 og trinn 2 for samtlige kvartal hvilket medfører tilsvarende svingninger i PCR. I trinn 1 i Q3 2018 har ECL utlån økt med 29,0% mot en økning i brutto utlån på 10,2%, hvilket tilsier en betydelig

prosentvis økning i PCR i trinnet i perioden. Det fremkommer av delårsregnskapet at posten «Other changes» bidrar vesentlig til denne økningen uten at denne posten er nærmere forklart.

Tallene som ligger til grunn for prosenttallene som her er beregnet er hentet fra bankenes avstemmingsnote over utviklingen i ECL utlån fra IB til UB med tilhørende note over endring i brutto utlån. Det er ikke noe krav å vise tilsvarende note over brutto utlån, men det kan være et godt grunnlag for å forklare endringene i ECL utlån. Avstemmingstabellen over brutto utlån bør etter vårt syn suppleres med kvalitativ informasjon for at brukeren bedre skal kunne forstå utviklingen i ECL utlån jf. våre resultater over. Dette blir mer relevant for kvartalene da de fleste av bankene kun gir opplysningene på totalnivå og ikke per klasse.

2.4 Utviklingen i tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage)

I figur 7 har vi vist tapsavsetningsprosenten per trinn (ECL utlån i trinnet dividert med brutto utlån i samme trinn (provision coverage ratio (PCR) per stage)).

Figur 7 Provision coverage ratio per stage %

Tallene representerer ECL i % per brutto utlånskroner i det enkelte trinn. Trinn 1 representerer friske lån hvor ECL beregnes basert på 12mnd PD (forventet mislighold de kommende 12 månedene). Per Q3 2018 ligger samtlige forbrukslån banker eksklusive Komplet Bank på rundt 0,79%-1,14% mens Komplet Bank har en PCR i dette trinnet på 1,65%. (hvilket er konsistent med våre observasjoner knyttet til figur 4 til 6). Uten å ha tilgang til mer disaggregerte data er det vanskelig å forklare dette med annet enn at Komplet Bank må legge til grunn en høyere 12mnd PDxLGD enn de øvrige forbrukslån bankene.

Vedrørende trinn 2 ligger Santander og Bank Norwegian stabilt rundt 5-5,5%. YA Bank ligger på 16,4% per Q1 2018 fallende til 15,4% per Q3 2018 mens Komplet Bank har svingt fra

11,2% per 1.1.18 ned til 8,1% per Q2 2018 for deretter å stige til 8,6% ved utgangen av Q3 2018. YA Bank har med andre ord en betydelig høyere PCR enn øvrige forbrukslånbanker i dette trinnet.

Når det gjelder sammenhengen mellom PCR i trinn 1 og trinn 2 er det naturlig som utgangspunkt å tenke seg at en relativ høy PCR i trinn 1 medfører en relativ høy PCR i trinn 2 (relativ høy 12PD medfører en relativ høy livstids PD). I tillegg vil en (alt-annet-like) generelt forvente at en positiv endring i PCR i trinn 1 medfører en positiv endring i PCR i trinn 2 og vice versa. Når det gjelder sistnevnte følger det av figuren at dette ikke alltid er tilfelle. For eksempel har YA Bank en økning i PCR i trinn 1 fra Q2 2018 til Q3 2018 men en reduksjon i PCR i trinn 2 i samme kvartalet. Dette kan reflektere at sammensetningen av porteføljen på de ulike trinnene har endret seg fra Q2 2018 til Q3 2018. Den gjennomsnittlige kredittkvaliteten i trinn 1 må ha forverret seg mens det er motsatt i trinn 2.

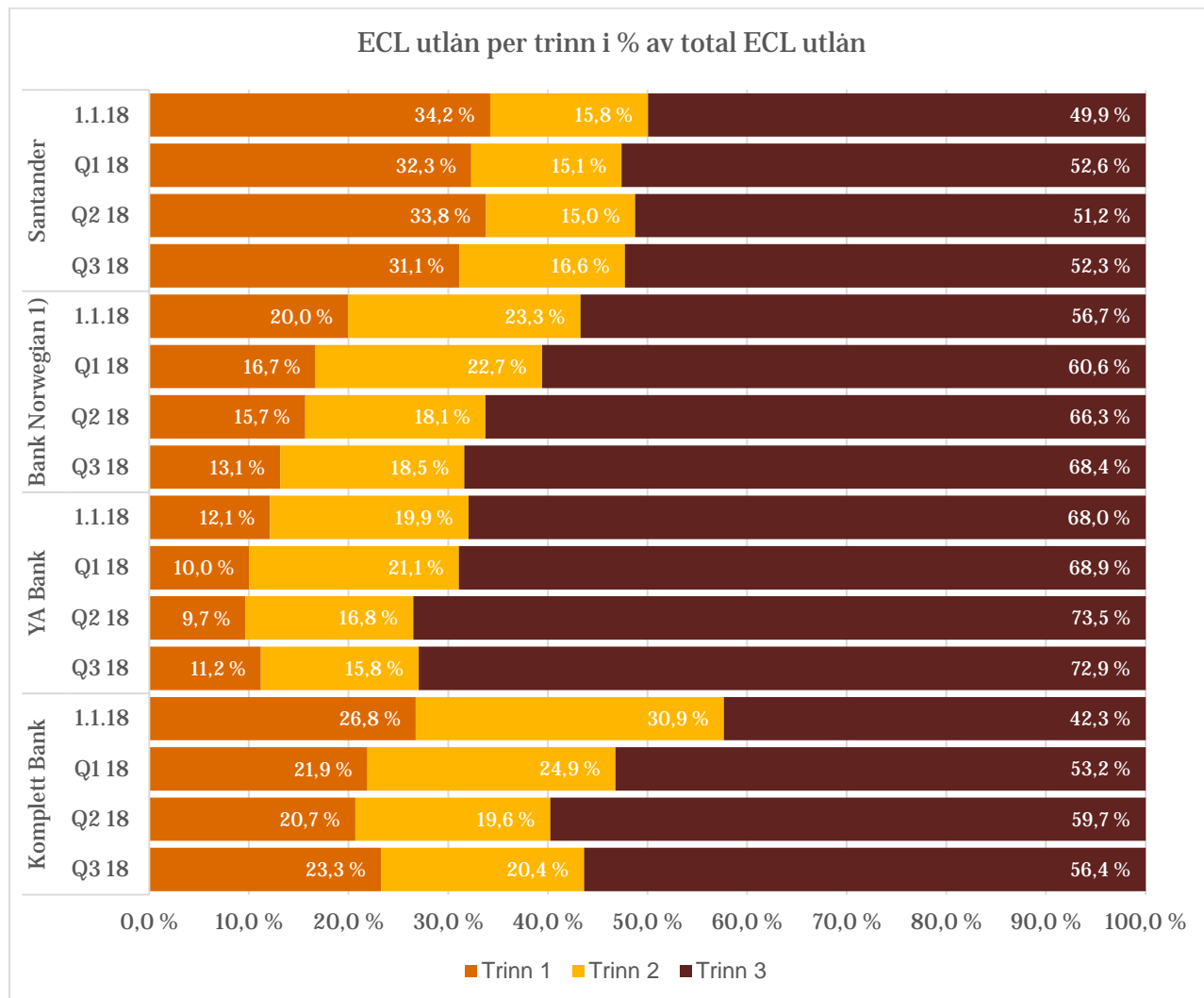
Når det gjelder trinn 3 varierer PCR betydelig mellom de ulike forbrukslånbankene. Santander har for eksempel en PCR per Q3 2018 på 57,3% mot Bank Norwegian som til sammenligning har en PCR på 26,7% per Q3 2018. Dette må nødvendigvis reflektere at de ulike forbrukslånbankene har lagt til grunn forskjellige LGD for misligholdte utlån.

Når det gjelder størrelsen på PCR på tvers av bankene er det ikke urimelig at Santander har relativt sett lav PCR i trinn 1 og trinn 2 gitt at en vesentlig del av utlånsporteføljen er sikret med pant. Ellers ser vi av figuren at Bank Norwegian, som sammen med YA Bank og Komplet Bank gjennomgående yter usikrede utlån, har lavere PCR i alle trinn sammenlignet med de 2 sistnevnte. Dette innebærer at Bank Norwegian har lagt til grunn en lavere PDxLGD enn YA Bank og Komplet Bank. Antar vi at PD for forbrukslån ikke varierer betydelig mellom disse forbrukslånbankene innebærer dette at Bank Norwegian nødvendigvis må ha lagt til grunn en lavere LGD. Dette kan bety at Bank Norwegian i større grad enn øvrige forbrukslånbanker har gjort tiltak for å redusere kredittrisiko, for eksempel gjennom forward flow avtaler og/eller avtaler om salg av porteføljer til forhåndsfastsatte priser.

Vedrørende størrelsen på de prosentvise endringene i PCR i Q3 2018 mot Q2 2018 er de største endringene for Santander, YA Bank og Komplet Bank relatert til trinn 1 mens de for Bank Norwegian er relatert til trinn 2. Dette er konsistent med våre observasjoner i kapittel 2.3.

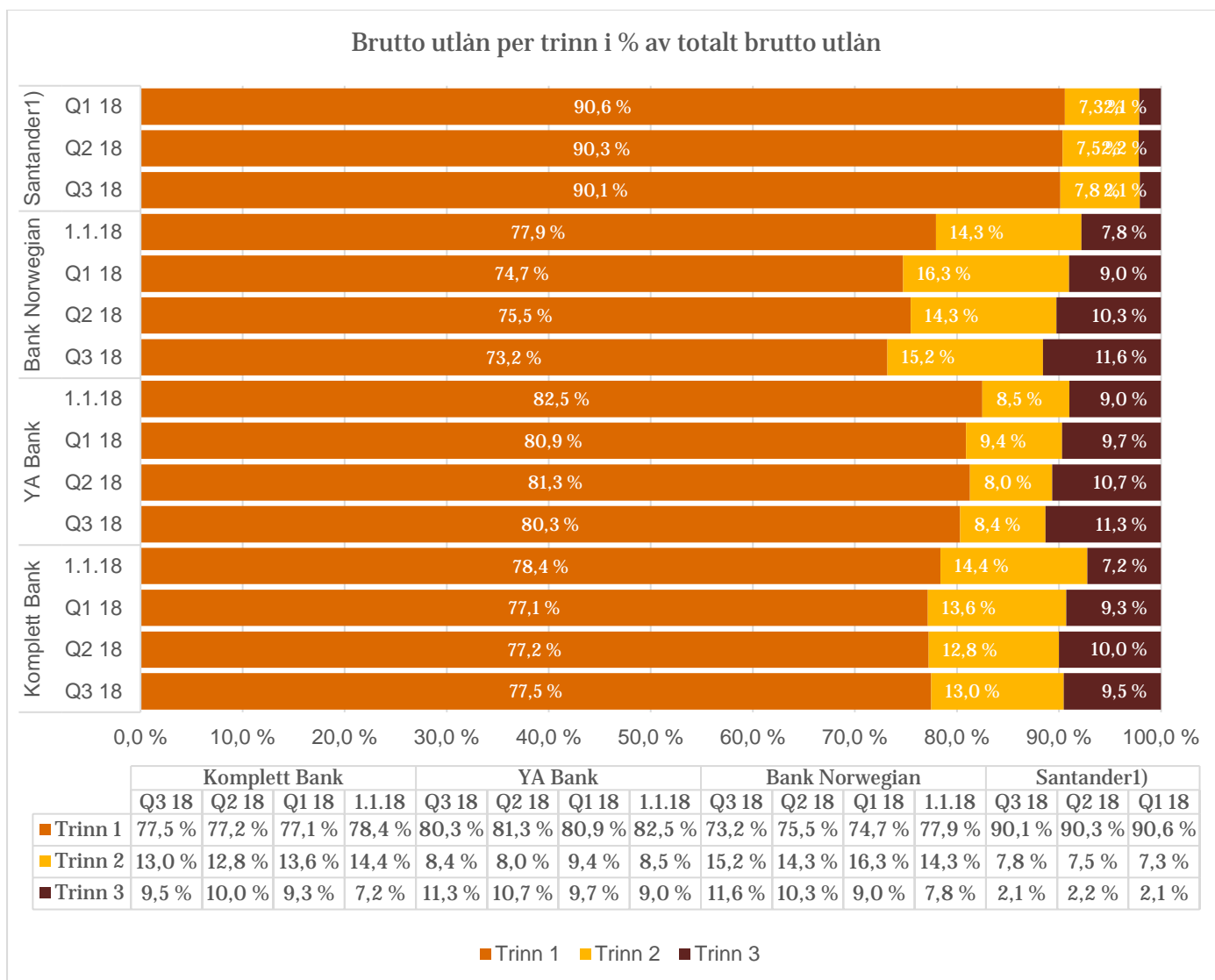
2.5 Fordeling av ECL utlån og brutto utlån per trinn

I figur 8 og figur 9 har vi vist henholdsvis fordelingen av ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån.

Figur 8 ECL-utlån i % av total ECL utlån per trinn

1) Iht. Q2 –rapport har arbeidet med implementering av ny modell skapt en forventning at den standardiserte modellen underestimerer ECL. En har derfor avsatt MNOK 57 i Q2 2018nsom en uspesifisert tilleggsavsetning dvs. den er ikke allokert til noe spesielt produkt eller trinn. Vi har for dette formålet fordelt den ift. øvrige tapsavsetninger i Finland.

1) Har ikke tall per 1.1.18

Figur 9 Brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån

Det følger av figurene at fordelingen av ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i % av brutto utlån varierer mellom bankene.

Santander har gjennomgående høyest andel av ECL utlån i % av total ECL utlån i trinn 1 og gjennomgående lavest i trinn 2 med unntak av for Q3 2018 hvor YA Bank har lavere. Tilsvarende gjelder andel av brutto utlån i % av totalt brutto utlån for de samme trinnene med unntak av at Santander også har lavest andel av brutto utlån i trinn 2 per Q3 2018. Santander er også den banken med den mest stabile fordelingen over tid både når det gjelder fordeling av ECL utlån og brutto utlån.

Videre følger det av figurene at YA Bank har gjennomgående lavest andel av ECL utlån i % av total ECL utlån i trinn 1 og gjennomgående høyest i trinn 3. For Bank Norwegian og Komplet Bank viser figuren at disse gjennomgående har de største endringene fordelingen av i ECL utlån gjennom 2018. Bank Norwegian gått fra en andel ECL utlån i trinn 1 fra 20,0% per 1.1.2018 til 13,1% per Q3 2018, fra 23,3% andel av ECL utlån i trinn2 til 18,5% per Q3 2018 og fra 56,7% andel ECL utlån i trinn 3 per 1.1.2018 til 68,4% per Q3 2018 uten at andelene av brutto utlån i de ulike trinnene har beveget seg tilsvarende. Komplet Bank har gått fra en andel ECL utlån i trinn 1 på 26,8% per 1.1.2018 til 20,7% per Q2 2018 og opp igjen

til 23,3% per Q3 2018. I trinn 2 har andel av ECL utlån variert fra 30,9% per 1.1.2018 ned til 19,6% i Q2 2018 og opp igjen til 20,4% i Q3 2018. I trinn 3 har andelen av ECL utlån variert fra 42,3 % per 1.1.2018 opp til 59,7% per Q2 2018 og ned til 56,4% per Q3 2018.

Videre illustrerer figuren at utviklingen i ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån nødvendigvis ikke alltid har samme trend som utviklingen i brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån (en økende andel av ECL utlån i ett trinn nødvendigvis ikke impliserer en økende andel av brutto utlån i det samme trinnet).

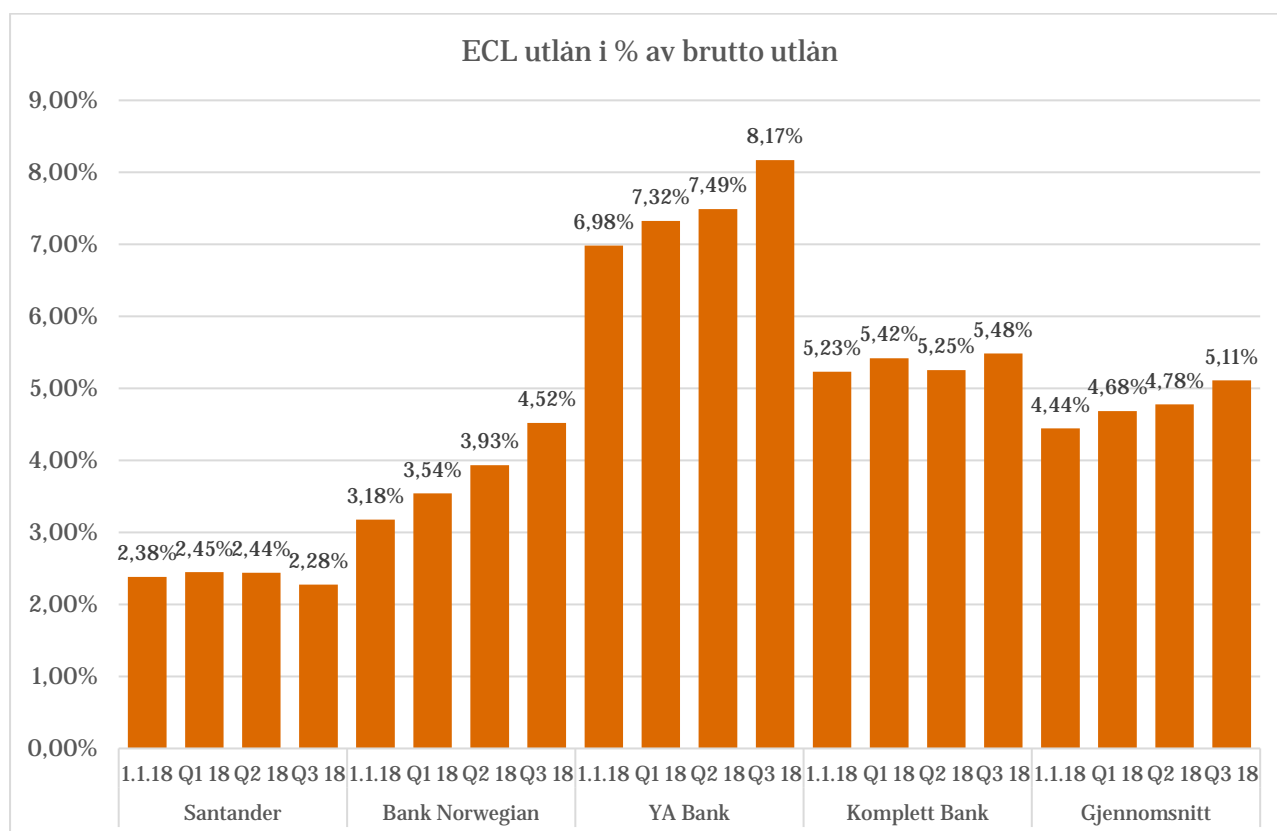
2.6 Utvikling i ECL utlån i % av brutto utlån

Figur 10 viser utviklingen i ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten) fra 1.1.2018, Q1 2018, Q2 2018 til Q3 2018.

Figuren viser at den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten for forbrukslånbankene sett under ett har økt gjennom hele perioden fra 1.1.2018 til Q3 2018. Den har også økt fra periode til periode.

Perioden sett under ett har tapsavsetningsprosenten også økt for samtlige av forbrukslånbankene med unntak av Santander. Videre viser figuren at tapsavsetningsprosenten, med unntak av Santander, har økt for samtlige banker i Q3 2018 sammenstilt med Q2 2018. Dette er i tråd med våre tidligere observasjoner.

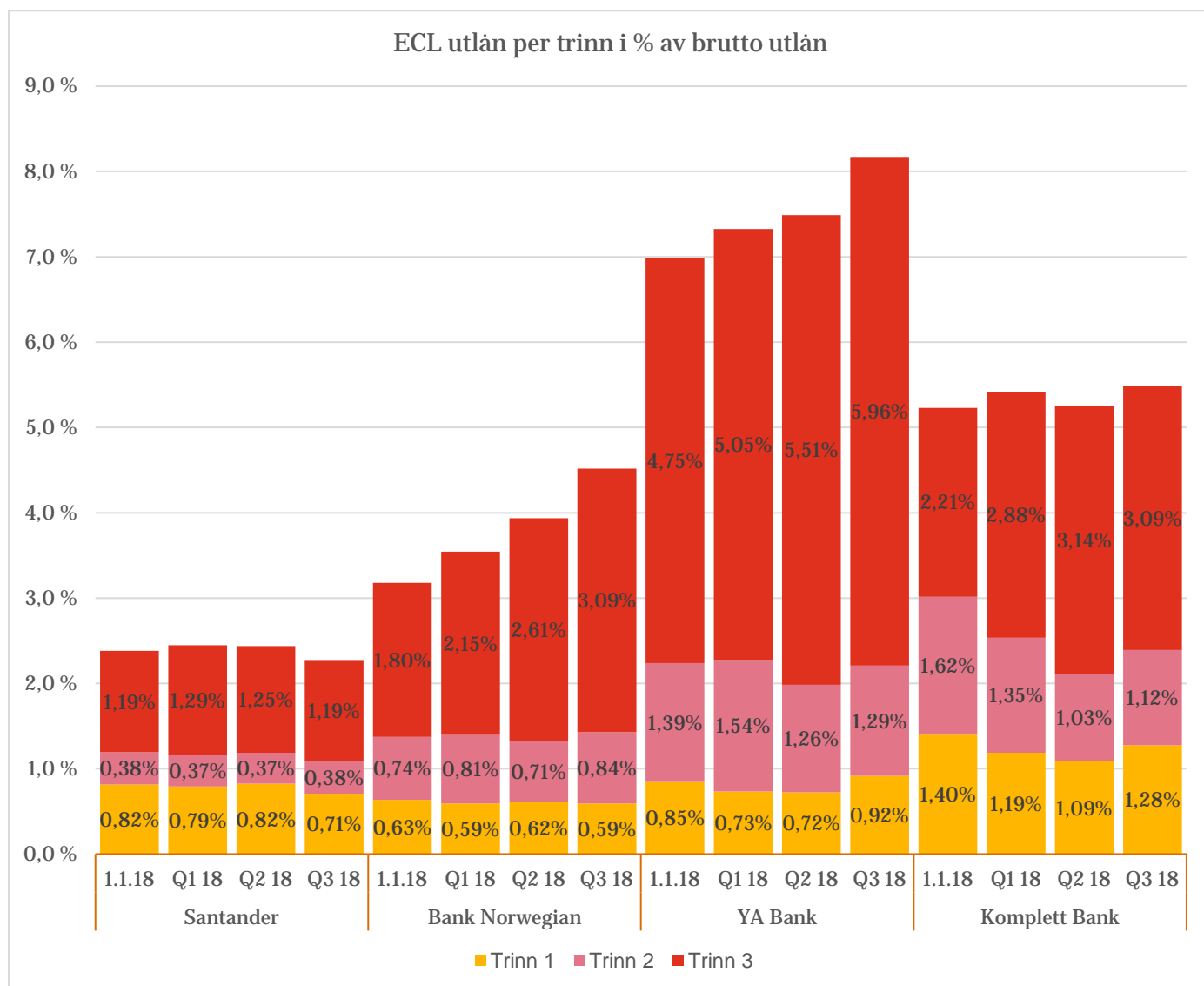
Videre viser figuren at tapsavsetningsprosenten varierer betydelig mellom de ulike forbrukslånbankene fra YA Bank som har tapsavsetningsprosent på 8,17% per Q3 2018 til Santander som har en tapsavsetningsprosent på 2,28% per Q3 2018. Disse variasjonene vil naturlig nok reflektere sammensetningen og kredittrisikokvaliteten på den underliggende utlånsporteføljen.

Figur 10 ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten)

2.7 Utvikling i ECL utlån per trinn i % av brutto utlån

I figur 11 har vi vist hvordan den totale tapsavsetningsprosenten (figur 10) fordeler seg på de ulike trinnene (ECL utlån per trinn i forhold til brutto utlån).

Figur 11 ECL utlån per trinn i % av brutto utlån

Den gjennomsnittlige totale tapsavsetningsprosenten har økt fra Q2 2018 til Q3 2018 med 33bp (5,11% per Q3 2018 mot 4,78% per Q2 2018). Endringen er relatert til større ECL utlån av brutto utlån i alle trinn dvs. alle trinn har bidratt til økningen. Størst har effekten vært i trinn 3 hvor gjennomsnittlig ECL utlån av brutto utlån har økt med 20bp (3,33% per Q3 2018 mot 3,13% per Q2 2018).

Videre ser vi at variasjonen og andelen av ECL utlån i de ulike trinnene av brutto utlån varierer til dels mye mellom bankene for de ulike periodene hvilket er konsistent med våre tidligere observasjoner.

Santander har som figuren viser og som vi tidligere har belyst totalt sett den laveste tapsavsetningsprosenten både over tid og per Q3 2018 hvor den utgjør 2,28% (figur 10).

De har også på tross av høyest PCR i trinn 3 (figur 7) også lavest ECL i % av brutto utlån i dette trinnet (1,19%). Som beskrevet innledningsvis kan størrelsen og utviklingen i tapsavsetningsprosenten forklares ved å se på utviklingen av summen av produktene av andelen av brutto utlån per trinn multiplisert med PCR i trinnet. Den lave ECL i % av brutto utlån i trinn 3 kan følgelig tilskrives at de har en svært liten andel av sitt totale brutto utlånsvolum i dette trinnet (2,1% per Q3 2018 jf. figur 9). På disse 2,1% har banken imidlertid en høy PCR eller om en vil en høy LGD.

Til sammenligning har YA Bank en tapsavsetningsprosent på 8,17% per Q3 2018 hvorav bidraget fra trinn 3 utgjør 5,96% hvilket skyldes kombinasjonen av relativt høy PCR (52,6%) kombinert med relativt sett høy andel brutto utlån i trinnet (11,3%).

Bank Norwegian har som eneste bank i utvalget, opplyst om endringer i ECL utlån og tilhørende brutto utlån per produkt/klasse og land i delårsrapporteringen hvilket er positivt. For denne banken har vi derfor sett litt nærmere på de ulike faktorene som ligger til grunn for størrelsen og utviklingen i tapsavsetningsprosenten fra Q2 2018 til Q3 2018.

Tabell 1 og tabell 2 viser tall for Bank Norwegian brutt ned på de ulike produktene og land for henholdsvis Q2 2018 og Q3 2018. I tabell 2 har vi også vist endringene relatert til de ulike produktene/landene. Vedrørende Finland forelå det i henhold til Q2 2018 en ufordelt tapsavsetning på MNOK 57. Vi har for dette formål fordelt den i forhold til den øvrige fordelingen av tapsavsetningen for de ulike produktene.

		Trinn 1			Trinn 2			Trinn 3			Totalt
		BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	PCR= ECL _{Tot} /BU _{Tot}
Nedbetalingslån Norge	Q2 18	26,1 %	0,46 %	0,120 %	3,6 %	2,53 %	0,090 %	3,4 %	21,7 %	0,75 %	0,96 %
Kredittkortlån Norge	Q2 18	14,1 %	0,13 %	0,019 %	1,4 %	1,23 %	0,017 %	1,0 %	18,8 %	0,20 %	0,23 %
Nedbetalingslån Sverige	Q2 18	5,7 %	2,14 %	0,123 %	3,6 %	4,65 %	0,167 %	1,3 %	22,5 %	0,30 %	0,59 %
Kredittkortlån Sveige	Q2 18	4,6 %	0,54 %	0,025 %	0,6 %	8,91 %	0,057 %	0,3 %	30,9 %	0,10 %	0,18 %
Nedbetalingslån Danmark	Q2 18	7,3 %	2,12 %	0,155 %	0,4 %	16,06 %	0,067 %	0,9 %	53,6 %	0,49 %	0,72 %
Kredittkortlån Danmark	Q2 18	1,3 %	2,75 %	0,035 %	0,1 %	23,70 %	0,030 %	0,4 %	40,5 %	0,16 %	0,23 %
Nedbetalingslån Finland	Q2 18	14,0 %	0,80 %	0,112 %	2,9 %	6,97 %	0,205 %	2,4 %	23,9 %	0,58 %	0,89 %
Kredittkortlån Finland	Q2 18	2,3 %	1,15 %	0,026 %	1,6 %	4,90 %	0,078 %	0,4 %	9,8 %	0,04 %	0,15 %
Totalt	Q2 18	75,5 %	0,82 %	0,62 %	14,3 %	4,98 %	0,712 %	10,3 %	25,4 %	2,61 %	3,93 %

Tabell 1

		Trinn 1				Trinn 2				Trinn 3				PCR=	
		BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	Endring	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	Endring	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	Endring	ECL _{Tot} /BU _{Tot}	Endring
Nedbetalingslån Norge	Q3 18	24,9 %	0,5 %	0,11 %	-0,006 %	3,5 %	2,63 %	0,09 %	0,002 %	3,7 %	22,7 %	0,83 %	0,083 %	1,03 %	0,078 %
Kredittkortlån Norge	Q3 18	13,7 %	0,1 %	0,02 %	0,000 %	1,5 %	1,23 %	0,02 %	0,001 %	1,1 %	20,2 %	0,23 %	0,029 %	0,26 %	0,030 %
Nedbetalingslån Sverige	Q3 18	5,0 %	2,2 %	0,11 %	-0,016 %	4,2 %	4,69 %	0,20 %	0,030 %	1,6 %	23,2 %	0,36 %	0,068 %	0,67 %	0,082 %
Kredittkortlån Sveige	Q3 18	4,7 %	0,5 %	0,02 %	0,000 %	0,7 %	9,20 %	0,07 %	0,010 %	0,4 %	31,5 %	0,12 %	0,025 %	0,21 %	0,035 %
Nedbetalingslån Danmark	Q3 18	7,3 %	2,0 %	0,14 %	-0,012 %	0,5 %	16,37 %	0,08 %	0,017 %	1,0 %	53,8 %	0,56 %	0,066 %	0,79 %	0,071 %
Kredittkortlån Danmark	Q3 18	1,4 %	2,5 %	0,03 %	-0,002 %	0,1 %	24,16 %	0,03 %	0,002 %	0,4 %	40,7 %	0,16 %	0,004 %	0,23 %	0,004 %
Nedbetalingslån Finland	Q3 18	13,8 %	0,8 %	0,11 %	-0,004 %	3,0 %	7,48 %	0,23 %	0,021 %	2,9 %	24,2 %	0,70 %	0,128 %	1,04 %	0,144 %
Kredittkortlån Finland	Q3 18	2,4 %	1,9 %	0,05 %	0,019 %	1,7 %	7,25 %	0,12 %	0,042 %	0,5 %	24,1 %	0,12 %	0,079 %	0,29 %	0,140 %
Totalt	Q3 18	73,2 %	0,81 %	0,59 %	-0,022 %	15,2 %	5,48 %	0,84 %	0,123 %	11,6 %	26,7 %	3,09 %	0,483 %	4,52 %	0,584 %

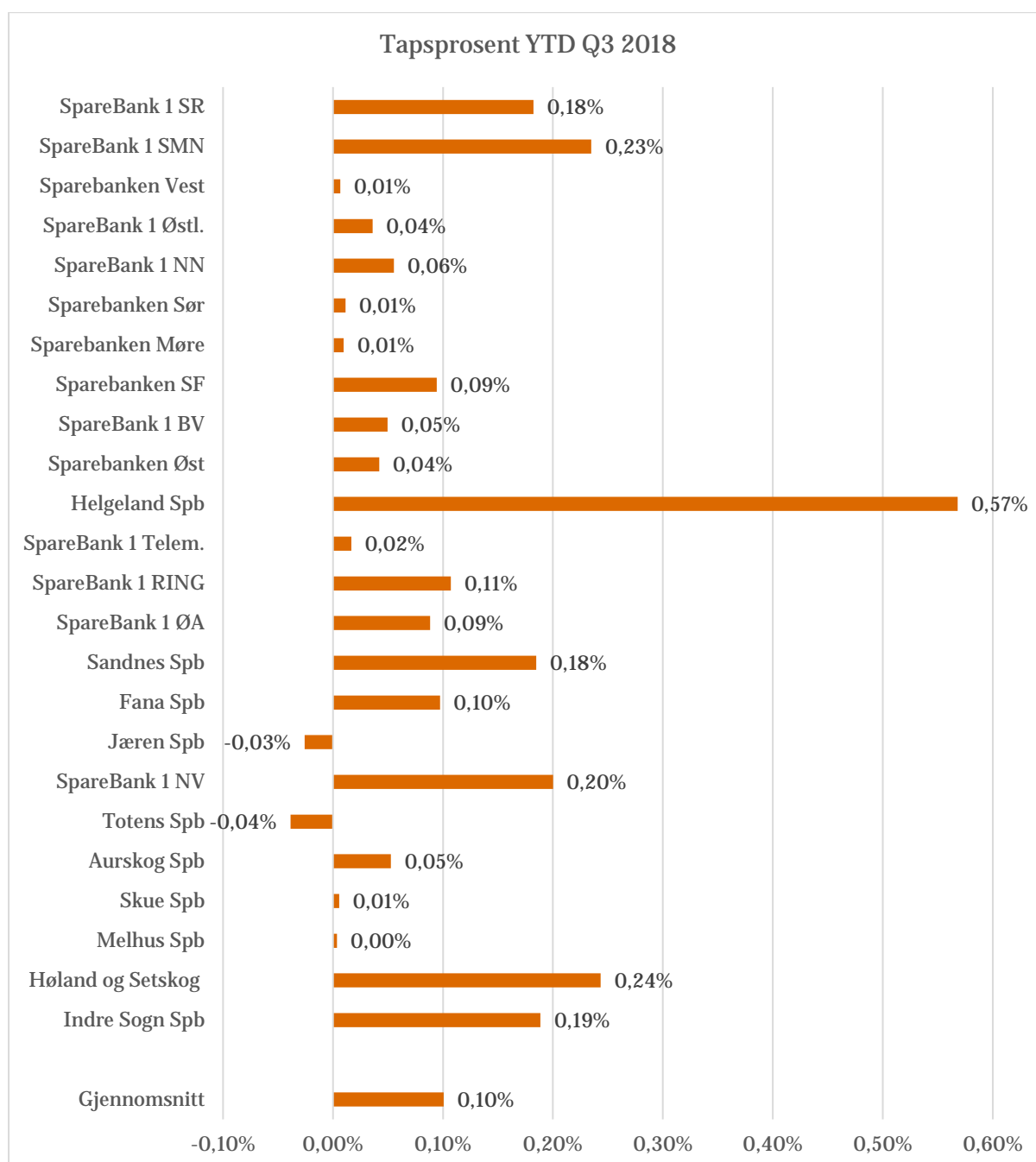
Tabell 2

Det følger av tabellene at den totale tapsavsetningsprosenten har økt fra 3,93% per Q2 2018 til 4,52% per Q3 2018 eller 0,584%. Av denne endringen følger det videre av tabell 2 at 83% (0,483/0,684) tilordnes trinn 3. Av denne totale endringen i trinn 3 på 0,48% står Finland for 0,21 % fordelt med henholdsvis 0,13% relatert til nedbetalingslån og 0,08% relatert til kredittkort. Videre ser økningen skyldes både økt andel av utlån og økt PCR for begge produktene.

3. Sparebanker

3.1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018

Figur 12 viser annualisert tapsprosent YTD Q3 2018 for de ulike sparebankene. Det generelle bildet er at de resultatførte tapene er små hvilket reflekterer utviklingen i norsk økonomi.

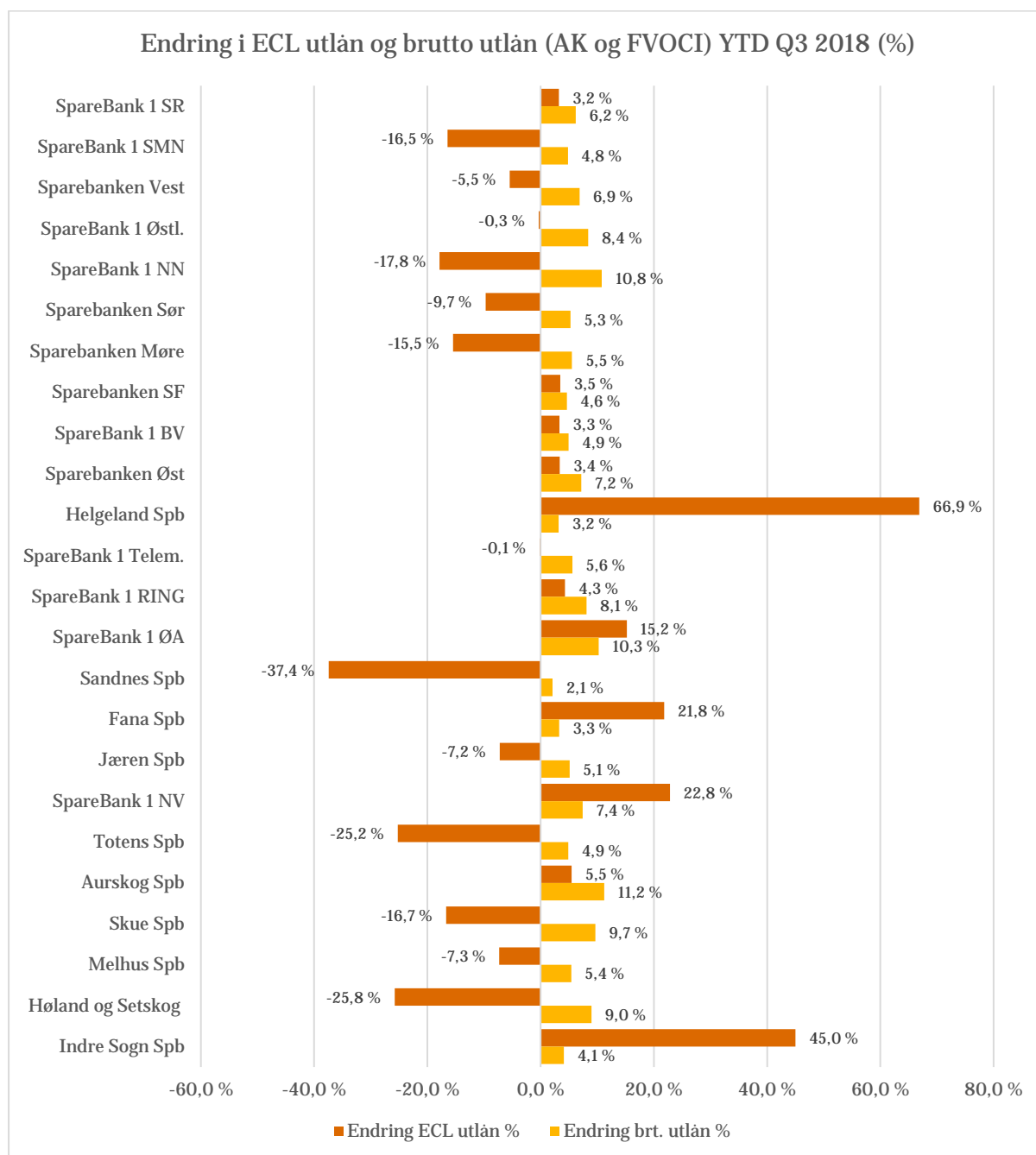

Figur 12 Annualisert tapsprosent YTD q3 2018

Det følger av figuren at tapsprosenten varierer fra -0,04% for Totens Sparebank til 0,57% for Helgeland Sparebank. Gjennomsnittlig annualisert tapsprosent YTD Q 3 2018 utgjør 0,1%.

3.2 Endring i ECL utlån og brutto utlån

Figur 13 viser %-vis endring i ECL og brutto utlån YTD Q3 2018.

Figur 13 %-vis endring av ECL utlån og brutto utlån YTD Q3 2018.

Det følger av figuren at endringen i ECL utlån YTD Q3 2018 varierer sterkt mellom sparebankene, fra Sandnes Sparebank som har hatt en reduksjon i ECL utlån på -37,4% til Helgeland Sparebank som har hatt en økning på 66,9%. Det følger videre av figuren (som for andre banker i undersøkelsen) at endringen i brutto utlån generelt ikke tilsvarer endringen i ECL utlån. 12 av sparebankene har reduserte tapsavsetninger kombinert med positiv utlånsvekst hvilket tilsier en større reduksjon i tapsavsetningsprosenten.

For enkelte av sparebankene er endringene betydelige herunder SpareBank 1 SMN (-16,5% i ECL utlån mot 4,8% i brutto utlån), SpareBank 1 NN (-17,8% i ECL utlån mot 10,8% i brutto utlån), Sparebanken Møre (-15,5% i ECL utlån mot 5,5% i brutto utlån), Sandnes Sparebank (-37,4% i ECL utlån mot 2,1% i brutto utlån), Totens sparebank (-25,2% i ECL utlån mot 4,9%), SKUE Sparebank (-16,7% i ECL utlån mot 9,7% i brutto utlån) og Høland og Setskog sparebank (-25,8% i ECL utlån mot 9,0% i brutto utlån).

Til sammenligning har enkelte sparebanker hatt en betydelig økning i ECL utlån uten at brutto utlån har økt nevneverdig, herunder Helgeland sparebank (66,9% i ECL utlån mot 3,2% i brutto utlån), Fana sparebank (21,8% i ECL utlån mot 3,3% i brutto utlån), SpareBank 1 NV (22,8% i ECL utlån mot 7,4% i brutto utlån) og Indre Sogn Sparebank (45,0% i ECL utlån mot 4,1% i brutto utlån). Disse sparebankene har følgelig hatt en større økning i tapsavsetningsprosenten YTD Q3 2018.

Sparebankene har således hatt svært ulik utvikling i kredittrisiko i den underliggende utlånsporteføljen (og følgelig tapsavsetningsprosent) YTD Q3 2018.

3.3 Utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % per trinn

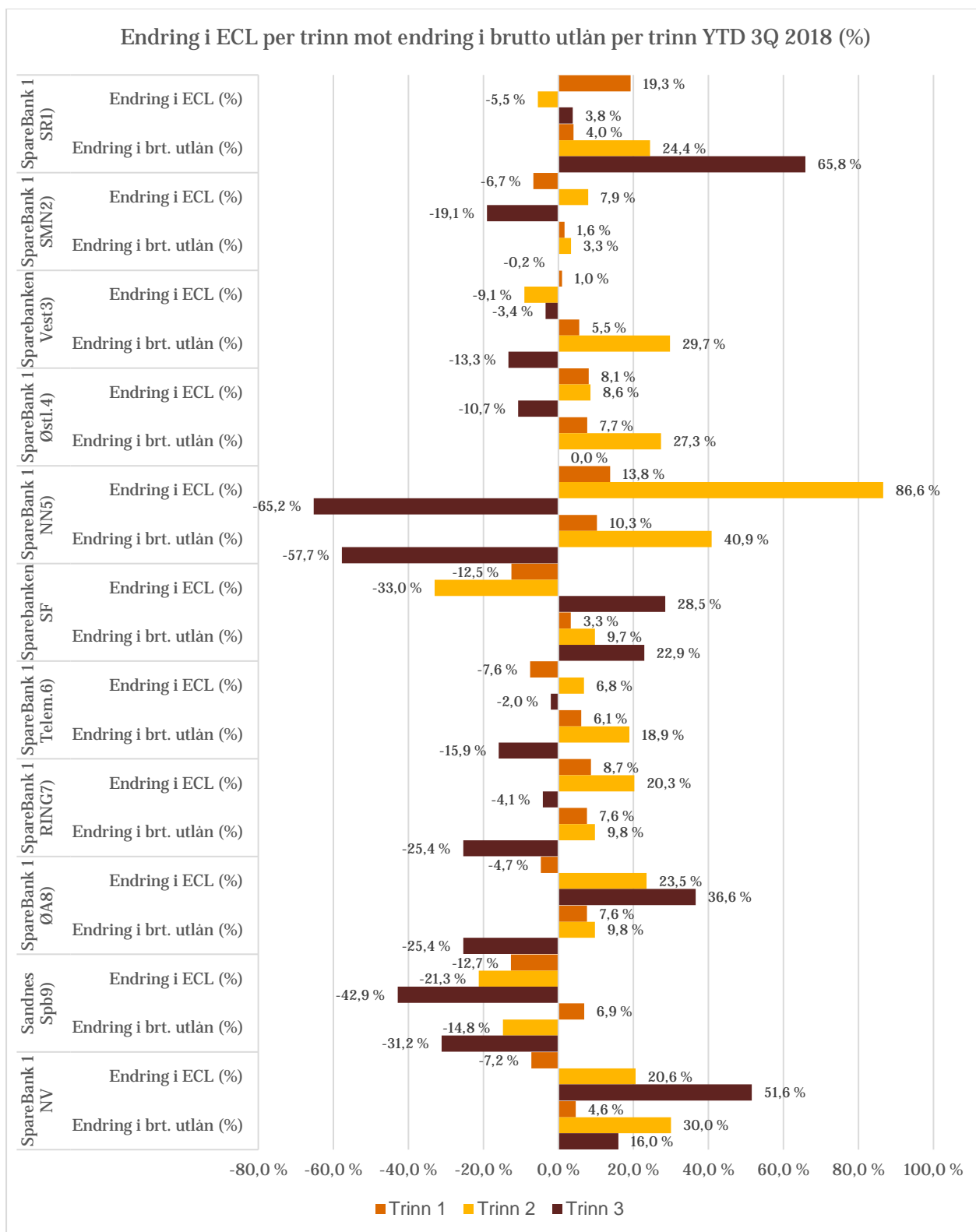
For å kunne sammenstille utviklingen i endringen ECL utlån per trinn mot tilsvarende endring i brutto utlån per trinn YTD Q3 2018 er en avhengig av at bankene har gitt noteopplysninger som viser fordelingen av ECL utlån og brutto utlån per trinn både per 1.1.2018 og per Q3 2018.

Vår gjennomgang viste at kun 2 av 24 sparebankene har gitt slike opplysninger. Av disse 2 sparebankene har 1 sparebank inkludert utlån som måles til FVPL i fordelingen av brutto utlån per trinn.

Et alternativ for sparebankene kan naturlig nok være å gi opplysninger om ECL totalt fordelt per trinn og brutto utlån fordelt per trinn. Å gi opplysninger om brutto utlån per trinn som grunnlag for å forklare endringene i ECL utlån per trinn kan være en tilnærming gitt andelen av total ECL knyttet til utenom balanseposter ikke er vesentlig. For å få et utvalg har vi inkludert disse sparebankene.

11 av sparebankene har gitt opplysninger om fordeling av ECL totalt og brutto utlån per trinn per 1.1.2018 og per Q3 2018. 3 av disse har også gitt opplysninger om ECL utlån fordelt per trinn slik at dette utvider utvalget med 8 banker.

Figur 14 viser endring i ECL og brutto utlån per trinn YTD Q3 2018. Enkelte av sparebankene har som nevnt inkludert utlån til FVPL i fordelingen av brutto utlån per trinn. I tillegg har vi som nevnt over benyttet fordelingen for ECL totalt for flere av bankene. Dette vil nødvendigvis ikke gi helt sammenlignbare bevegelser. Hvilke sparebanker dette gjelder fremkommer av fotnote.

Figur 14 endring i ECL utlån per trinn mot endring i brutto utlån per trinn (YTD)

- 1) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 7 610 dvs. 4,4% per 1.1.18 og mnok 7 736 dvs. 4,2% per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 3 278 dvs. 2,9% per 1.1.18. I Q3 2018 har de oppgitt fordeling ekskl. utlån til FVPL. ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 6,2% per 1.1.18 og 11,3% per Q3 18 av total ECL.
- 3) ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 6,1% per 1.1.18 og 7% per Q3 18.
- 4) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 5 254 dvs. 5,8% per 1.1.18 og mnok 5 963 dvs. 6,1% per Q3 18. ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 5,62% per 1.1.18) og 7,47% per Q3 18 av total ECL.
- 5) ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 5,14% per 1.1.18 og 5,05% per Q3 18 av total ECL.
- 6) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 1 186 dvs. 2,9% per 1.1.18 og mnok 1 456 dvs. 6,8% per Q3 18. ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 7,46% per 1.1.18 og 6,41% per Q3 18 av total ECL.
- 7) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 1 377 dvs. 7,5% per 1.1.18 og mnok 1 398 dvs. 7,1% per Q3 18. ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 1,96% per 1.1.18 og 5,74% per Q3 18 av total ECL.
- 8) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 1 168 dvs. 6,9% per 1.1.18 og mnok 1 316 dvs. 7,1% per Q3 18. ECL er ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 3,1% per 1.1.18 og 3,82% per Q3 18 av total ECL.
- 9) Brutto utlån inneholder utlån til FVPL med mnok 726 dvs. 3,3% per 1.1.18 og mnok 711 dvs 3,2% per Q3 18. ECL utgjør ECL totalt. Utenom balanseposter utgjør 0% per 1.1.18 og 1,91% per Q3 18.

Figurene illustrerer som for de andre bankene i undersøkelsen at endringen i brutto utlån i ett trinn nødvendigvis ikke er en god forklaring på endringen i ECL i det samme trinnet hvilket understøtter behovet for kvalitativ informasjon i regnskapsrapporteringen.

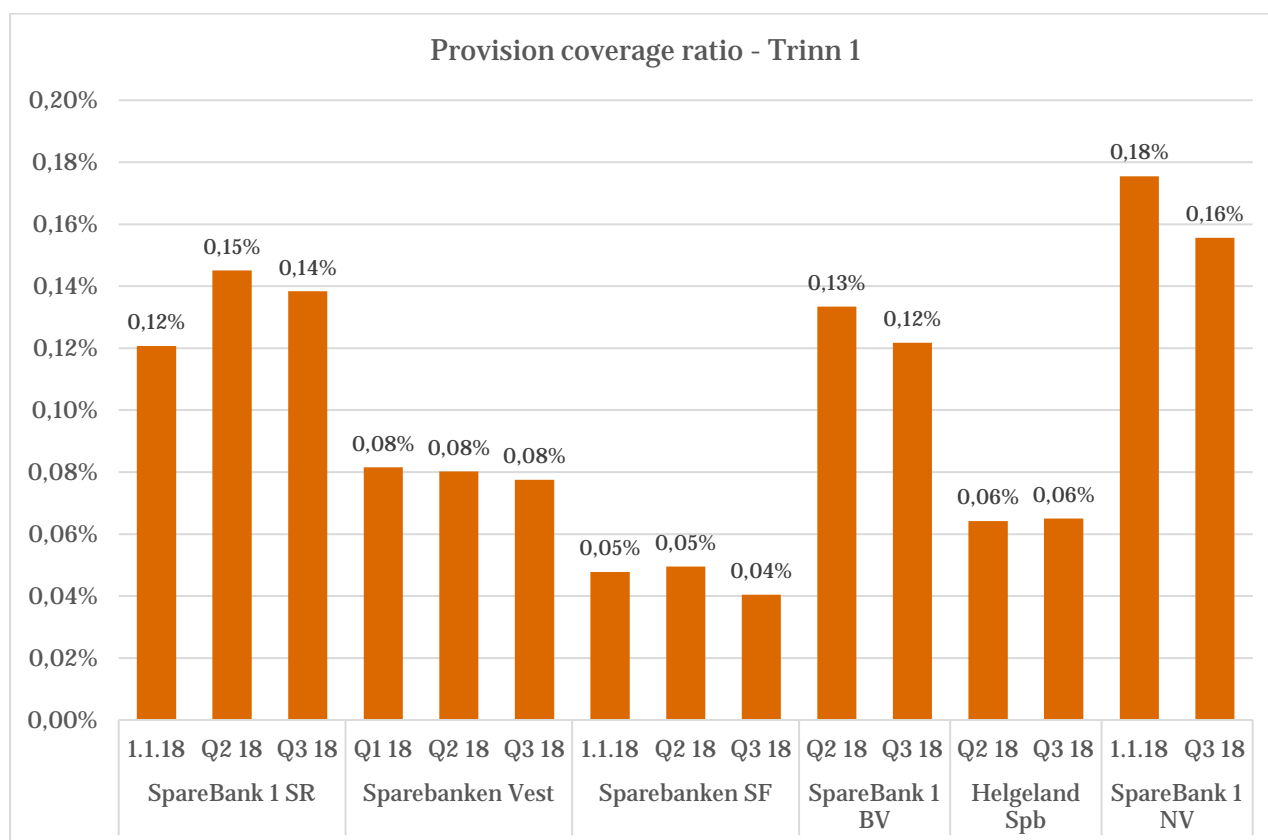
Av større endringer følger det av figuren at SpareBank 1 SR har hatt en økning i ECL utlån på 3,8% i trinn 3 mot en økning i brutto utlån på 65,8% hvilket innebærer en betydelig reduksjon av PCR i trinn 3. Sparebanken Vest har hatt en reduksjon i ECL totalt på 9,1% i trinn 2 mot en økning brutto utlån 29,7%. Sparebanken SF har hatt en reduksjon i ECL utlån i trinn 2 på 33,0% mot en økning i brutto utlån på 9,7%. Disse sparebankene har følgelig hatt en betydelig reduksjon i PCR disse trinnene.

Motsatt har SpareBank 1 NV hatt en økning i ECL utlån på 51,6% i trinn 3 mot en økning i brutto utlån på 16% hvilket tilsier en til dels betydelig økning av PCR i dette trinnet.

Utviklingen i PCR for de ulike trinnene er omtalt nedenfor.

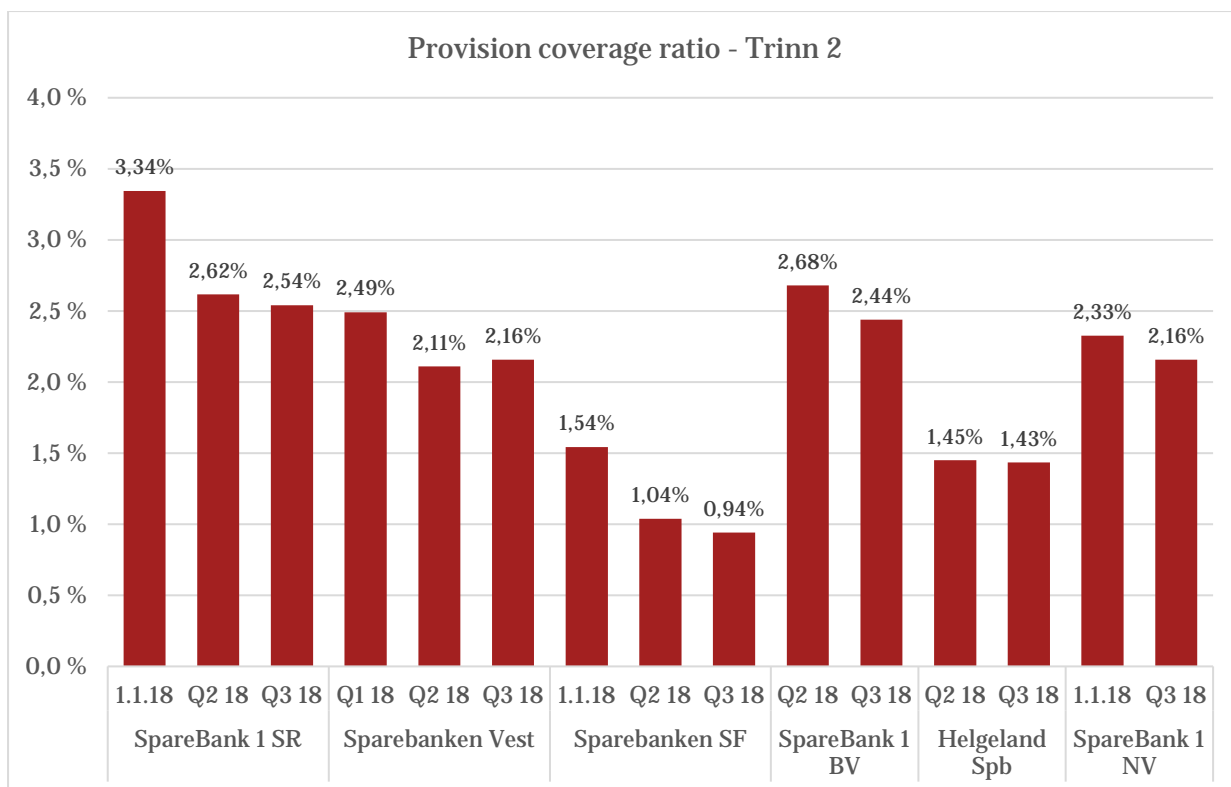
3.4 Utviklingen i tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage)

Figur 15, figur 16 og figur 17 viser tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage). Tallene er vist for de perioder og for de av sparebankene som har gitt opplysninger om fordeling av ECL utlån per trinn og brutto utlån per trinn. Det følger av figuren at utviklingen i PCR i de ulike trinn er konsistent med diskusjonen i kapittel 3.3.

Figur 15 PCR trinn 1

*) Brutto utlån for SpareBank 1 SR, og Helgeland Sparebank inneholder utlån til FVPL

Figur 16 PCR trinn 2

*) Brutto utlån for SpareBank 1 SR, og Helgeland Sparebank inneholder utlån til FVPL

Trinn 1 representerer friske lån hvor ECL beregnes basert på 12mnd PD (forventet mislighold de kommende 12 månedene) mens ECL i trinn 2 er basert på en livstids PD. Det er naturlig å tenke seg (alt annet like) at det vil være en viss korrelasjon mellom PCR i trinn 1 og trinn 2 dvs. en relativt sett høy PCR i trinn 1 medfører en relativt sett høy PCR i trinn 2.

Vedrørende den relative størrelsen på PCR i trinn 1 og 2 sparebankene imellom vil denne reflektere kredittrisikoen i den underliggende utlånsporteføljen. Sparebankenes utlånsportefølje kan fordeles på PM og BM. Det er rimelig å anta at en relativt sett høy andel PM (boliglån) vil dra i retning av lavere PCR i trinn 1 og 2 og vice versa. Vedrørende BM vil sektorfordelingen av utlånsporteføljen nødvendigvis påvirke PCR ved at andel av eksponeringer mot risikoutsatte næringer (for eksempel olje/offshore) vil dra i retning av høyere PCR.

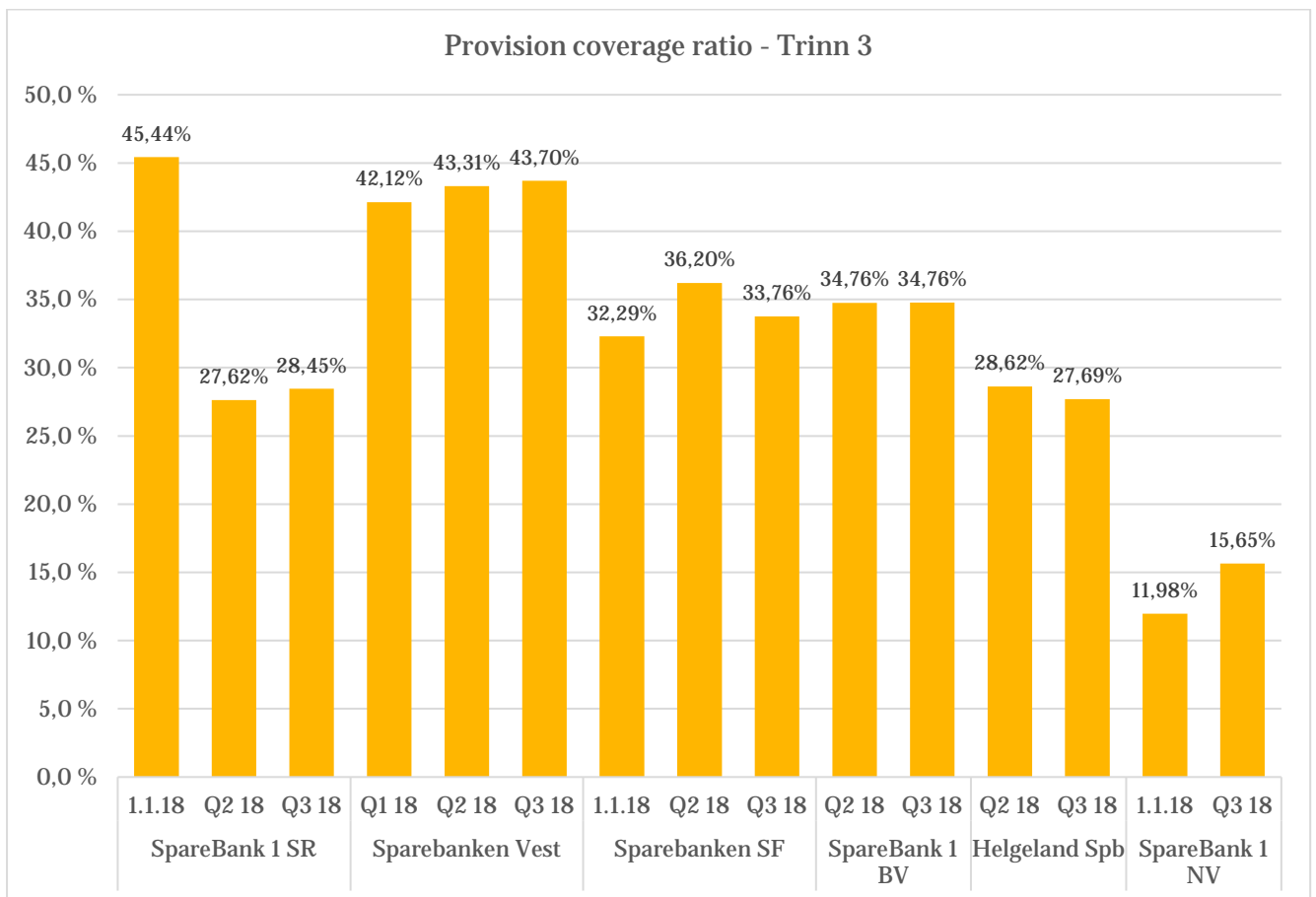
Tabell 3 viser PCR i trinn 1 og trinn 2 sammenholdt med andel utlån PM/BM for sparebankene over.

	SpareBank 1 SR	Sparebanken Vest	Sparebanken SF	SpareBank 1 BV	Helgeland Spb	SpareBank 1 NV
PCR trinn 1 Q3 2018	0,14 %	0,08 %	0,04 %	0,12 %	0,06 %	0,16 %
PCR trinn 2 Q3 2018	2,54 %	2,16 %	0,94 %	2,44 %	1,43 %	2,16 %
Andel utlån - PM	59 %	76 %	76 %	74 %	67 %	67 %
Andel utlån - BM	41 %	24 %	24 %	26 %	33 %	33 %

Tabell 3

Det følger av tabellen at det er en viss sammenheng mellom PCR i trinn 1 og trinn 2. Både SpareBank 1 SR, SpareBank 1 BV og SpareBank 1 NV har relativt sett høye PCR i trinn 1 og

relativt sett høye i trinn 2 mens Sparebanken SF og Helgeland har relativt sett lave PCR i trinn 1 og i trinn 2. Sparebanken Vest og Sparebanken SF har også høy andel PM hvilket underbygger relativt sett lave PCR og spesielt i trinn 1. SpareBank 1 SR har høyest andel av BM hvilket understøtter relativt sett høye PCR spesielt i trinn 2. SpareBank 1 NV og SpareBank 1 SR har omtrent samme PCR i trinn 1 men SpareBank 1 SR har betydelig høyere i trinn 2 vil vi anta at SpareBank 1 NV har en relativt sett høyere andel av BM i trinn 1 en fordelingen PM/BM totalt sett. Videre ser vi at Sparebanken Vest har betydelig lavere PCR i trinn 1 enn for eksempel SpareBank 1 NV hvilket understøttes av betydelig større andel PM. I trinn 2 har Sparebanken Vest samme PCR som SpareBank 1 NV hvilket kan bety at en relativt sett større andel BM utlån har migrert til trinn 2. Sammenligner en Helgeland Sparebank og SpareBank 1 NV, har SpareBank 1 NV betydelig høyere PCR selv om de har samme fordeling av PM/BM, hvilket kan reflektere ulik sektorfordeling av utlånsporteføljen i BM. I forbindelse med årsregnskapet 2018 vil det være ett krav om at en skal vise fordelingen av ECL per klasse slik at da blir det tydeliggjort hva som driver PCR i de ulike trinnene.

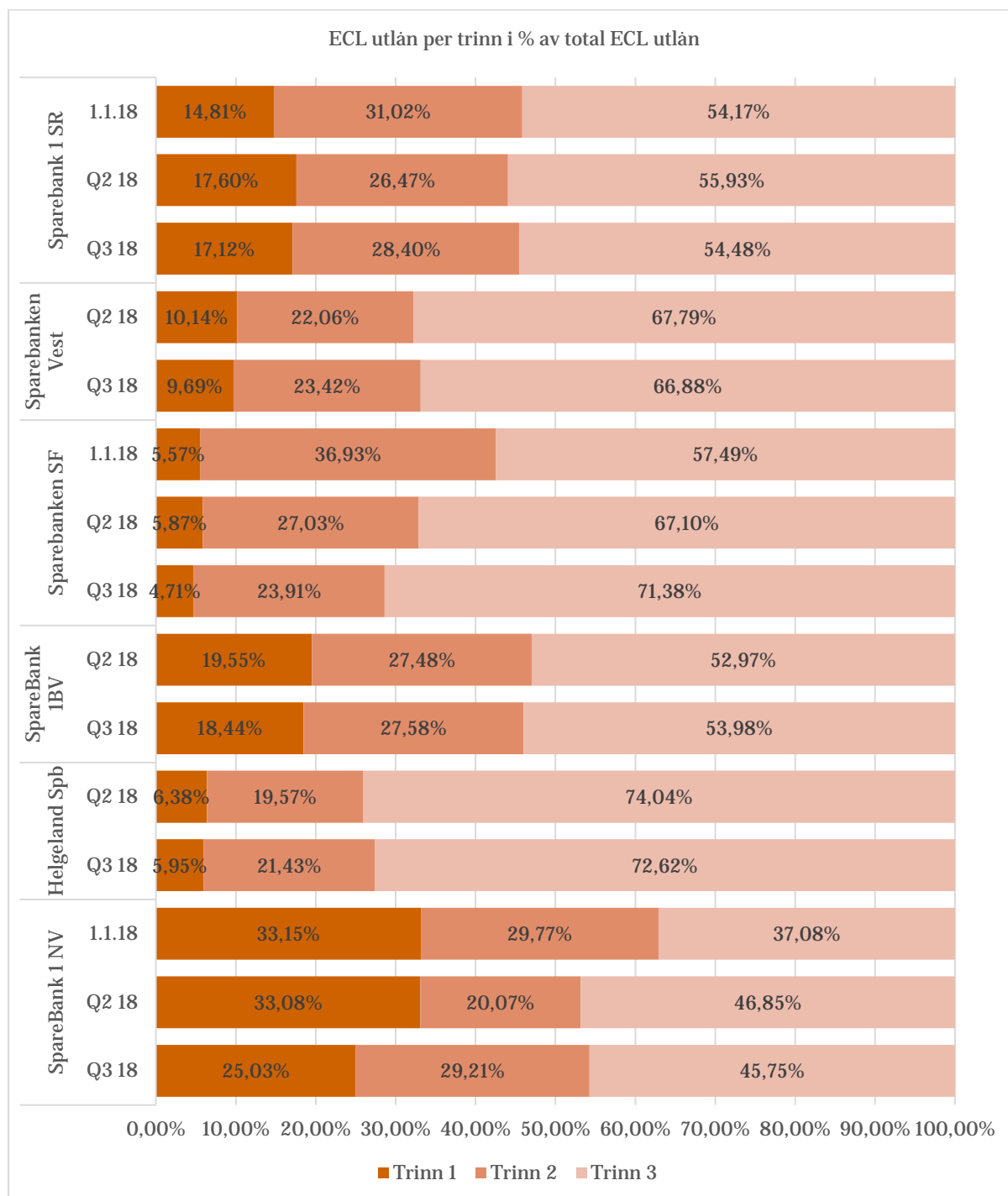
Figur 17 PCR trinn 3

*) Brutto utlån for SpareBank 1 SR, og Helgeland Sparebank inneholder utlån til FVPL

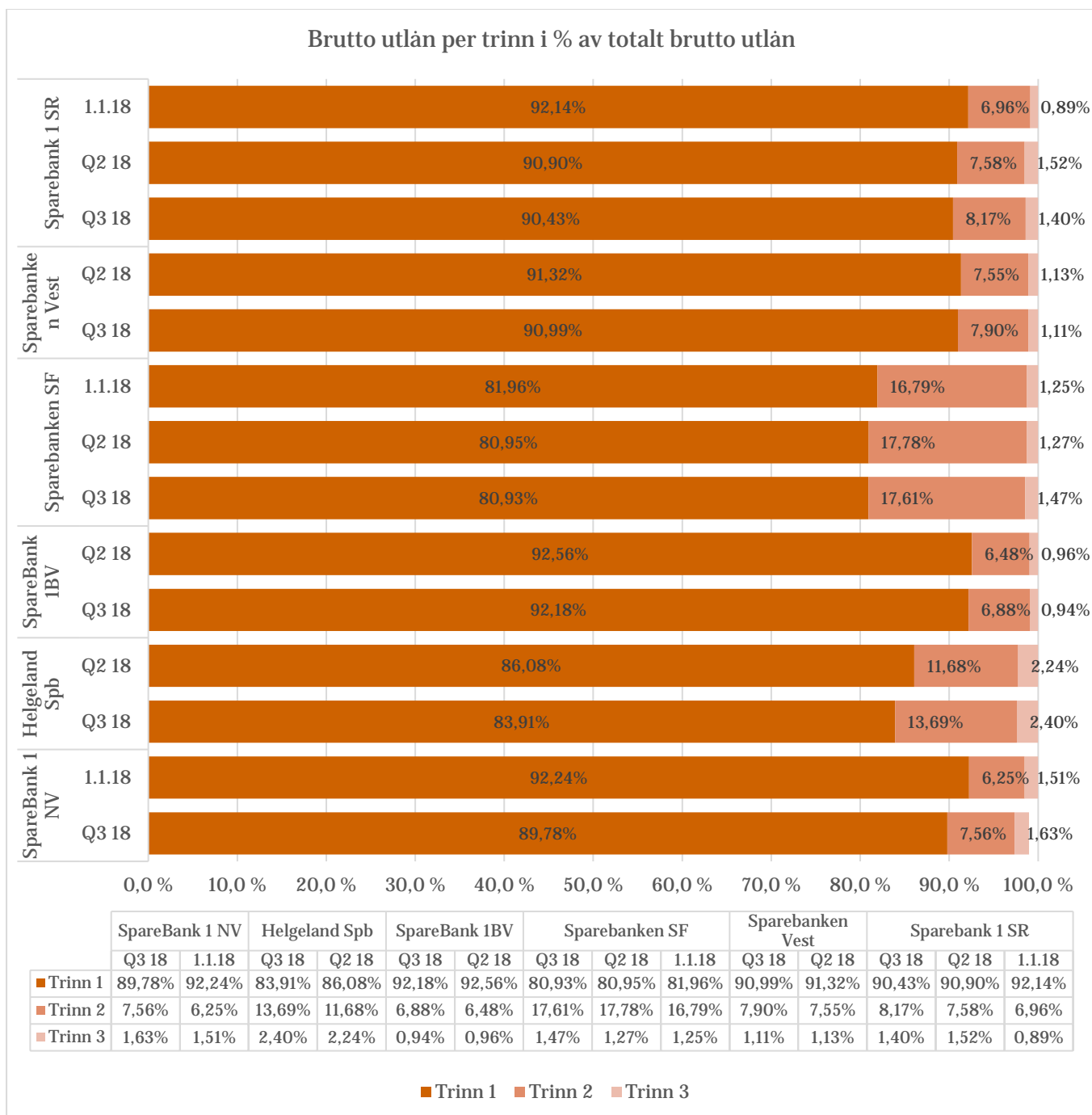
Trinn 3 representerer lån som er misligholdt («default») dvs PD er lik 1. Figuren viser at PCR per Q3 2018 varierer fra 15,65% for SpareBank 1 NV til 43,7% for Sparebanken Vest, hvilket ikke er unaturlig da PCR i trinn 3 vil avhenge av i hvilken grad en har sikkerhetstillegg bak de misligholdte utlånene.

3.5 Fordeling av ECL utlån og brutto utlån per trinn

Figur 18 og figur 19 viser fordelingen av ECL utlån per trinn og brutto utlån per trinn for utvalgte sparebanker. For SpareBank 1 SR og Helgeland Sparebank er utlån som måles til FVPL inkludert i fordelingen av brutto utlån per trinn. Helgeland Sparebank har ikke gitt opplysninger om fordeling av brutto utlån per Q2 2018.

Figur 18 Fordeling av ECL utlån per trinn

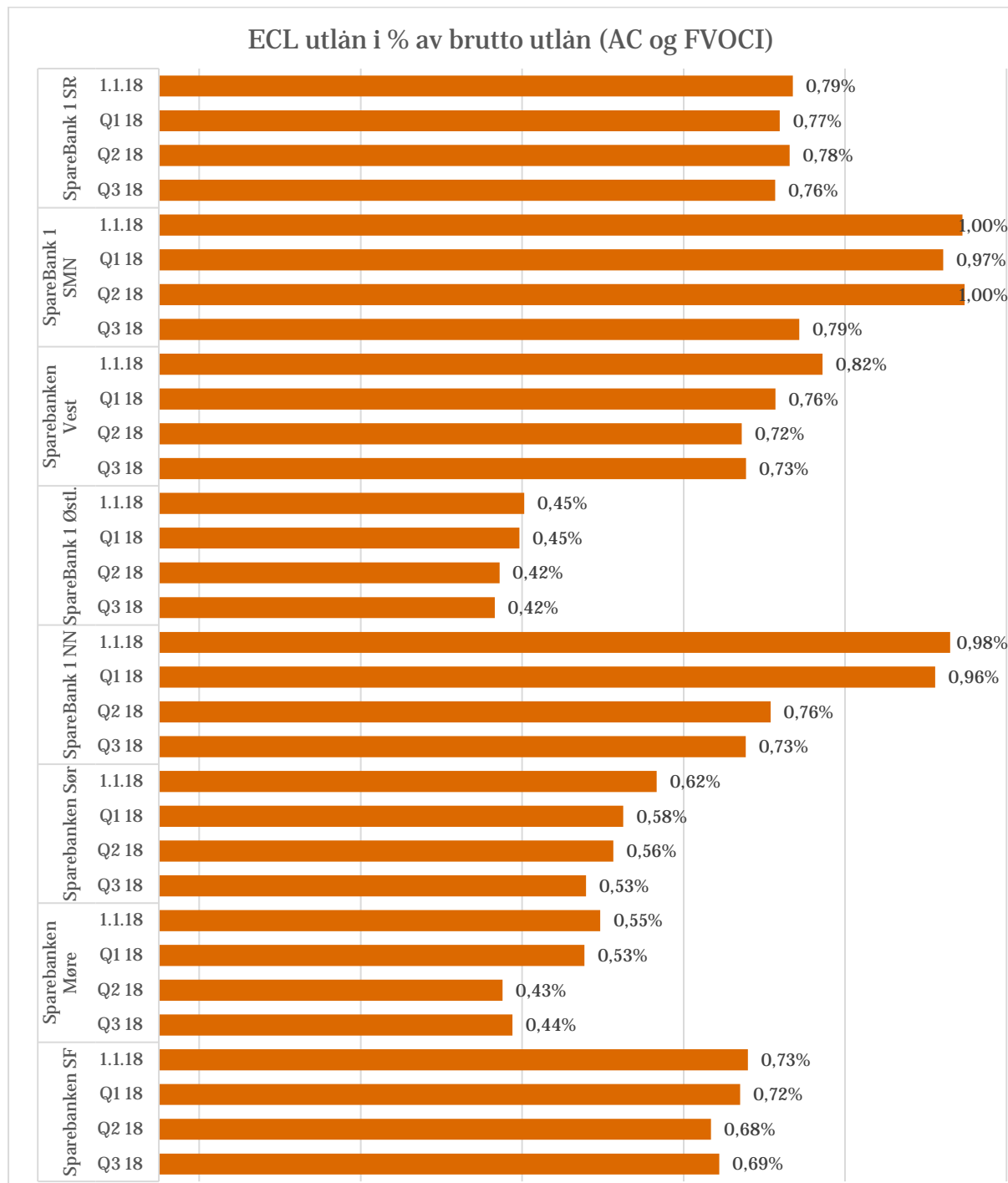

Figur 19 Brutto utlån fordelt per trinn

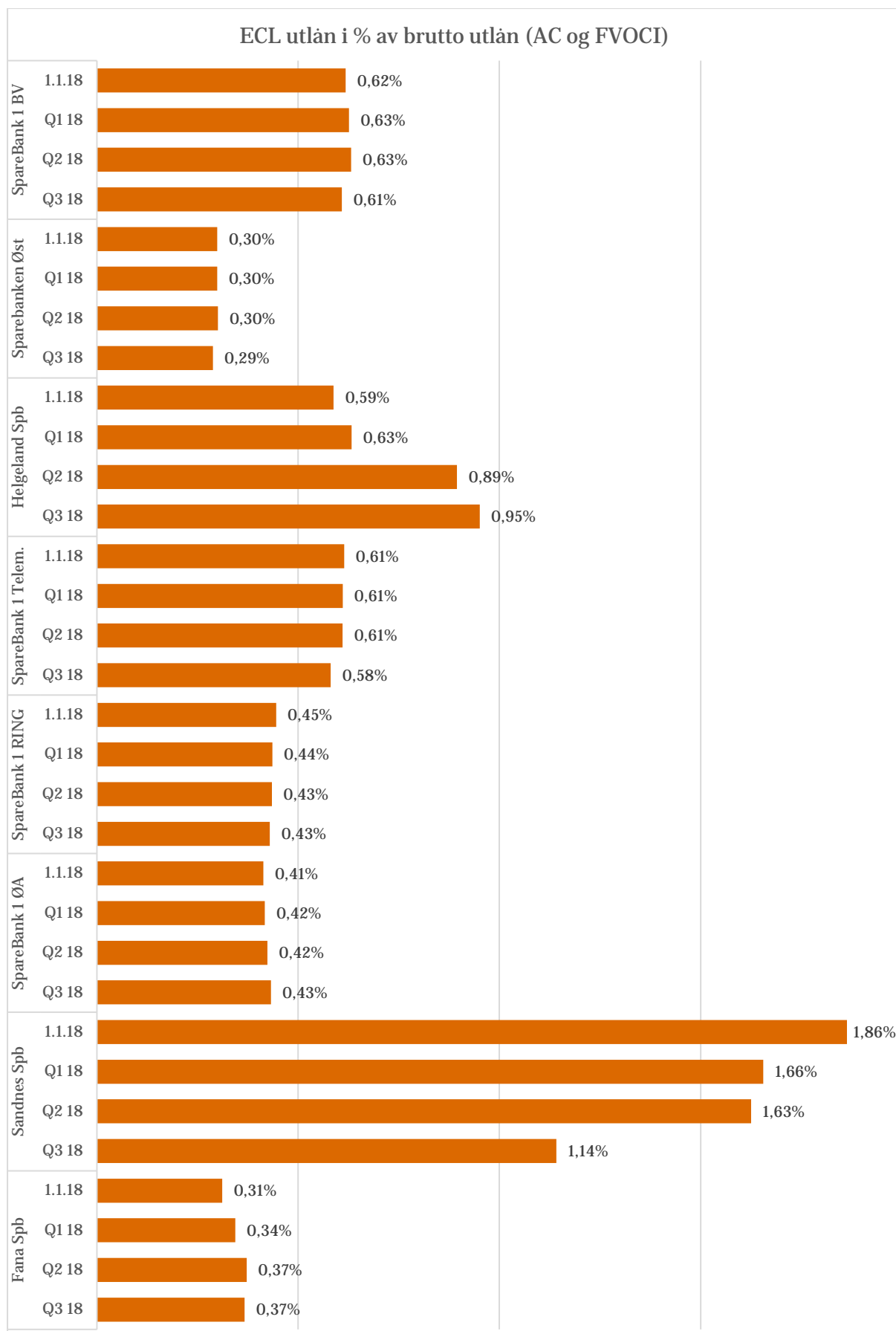
Figurene viser at fordelingen av ECL utlån og brutto utlån varierer mellom bankene og at ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån nødvendigvis ikke alltid har samme trend som utviklingen i brutto utlån per trinn i % av brutto utlån.

3.6 Utvikling i ECL-utlån i % av brutto utlån

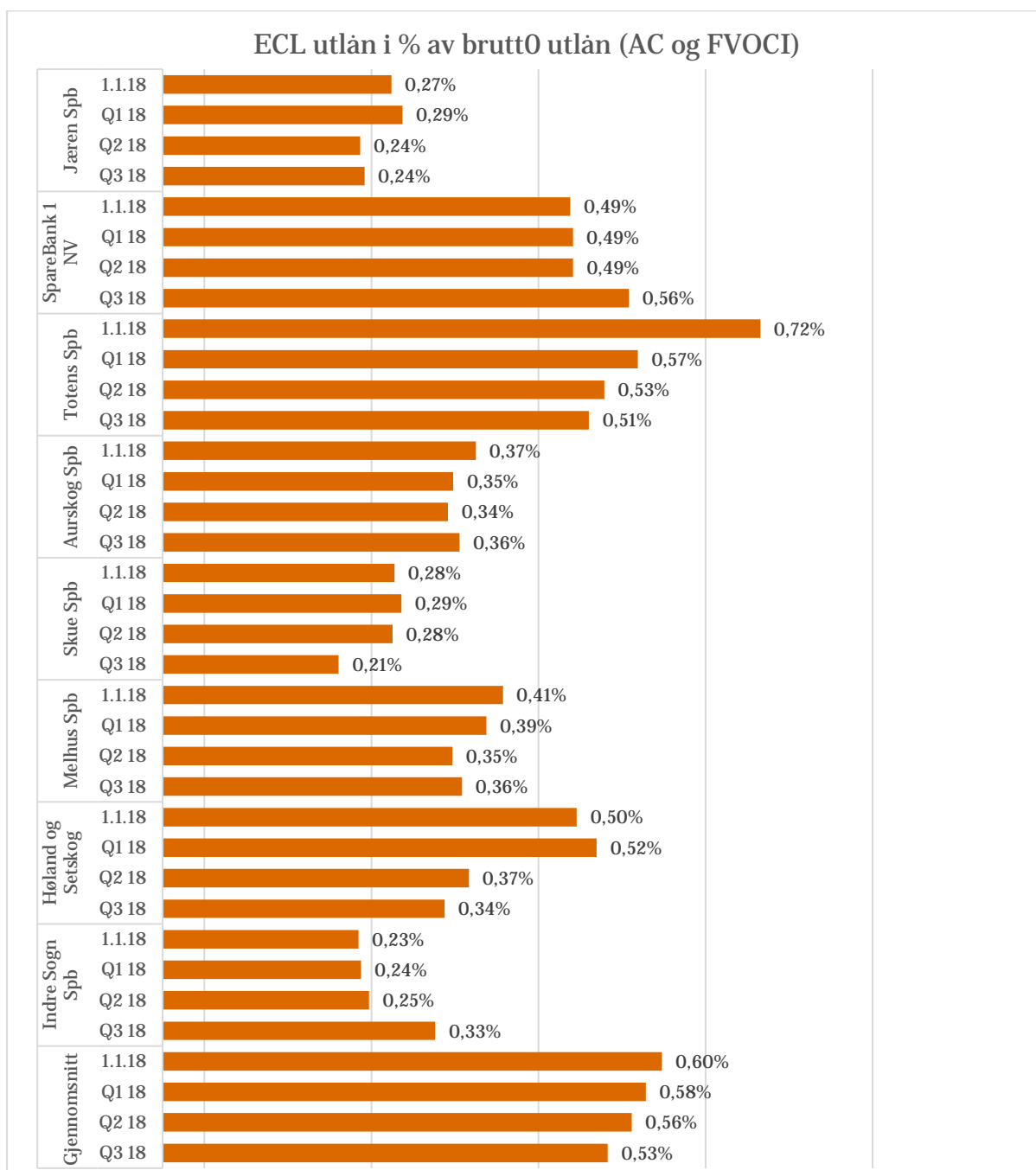
Figur 20 viser ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosent) for perioden 1.1.2018 til utgangen av Q3 2018.

Figur 20 ECL utlån i % av brutto utlån (AC og FVOCI)

Forts. figur 20

Forts figur 20

Det følger av figuren at den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten har vært fallende gjennom 2018 fra 0,6% per 1.1.2018 til 0,53% per utgangen av Q3 2018.

Videre ser vi av figuren at tapsavsetningsprosenten varierer mellom de ulike sparebankene hvilket reflekterer underliggende kredittrisiko i utlånsporteføljen.

Utviklingen vi så i figur 13 over for de enkelte sparebankene vil reflekteres i figur 20 ved at når brutto utlån øker prosentvis mer enn ECL utlån faller tapsavsetningsprosenten og vise versa.

For SpareBank 1 SMN (-16,52% i ECL utlån mot 4,8% i brutto utlån), SpareBank 1 NN (-17,8% i ECL utlån mot 10,8% i brutto utlån), Sparebanken Møre (-15,5% i ECL utlån mot 5,5% i brutto utlån), Sandnes Sparebank (-37,4% i ECL utlån mot 2,1% i brutto utlån) og Høland og Setskog Sparebank (-25,8 i ECL utlån mot 9,0% i brutto utlån) ser vi en reduksjon i tapsavsetningsprosenten på henholdsvis 21bp (1,00% per 1.1.18 mot 0,79% per Q3 2018), 25bp (0,98% per 1.1.18 mot 0,73% per Q3 2018), 11bp (0,55% per 1.1.18 mot 0,44% per Q3 2018), 72bp (1,86% per 1.1.18 mot 1,14% per Q3 2018) og Høland og Setskog Sparebank 16bp (0,5% per 1.1.18 mot 0,34% per Q3 2018).

For Helgeland Sparebank (66,9% i ECL utlån mot 3,2% i brutto utlån), Fana Sparebank (21,8% i ECL utlån mot 3,3% i brutto utlån), SpareBank 1 NV (22,8% i ECL utlån mot 7,4% i brutto utlån) og Indre sogn Sparebank (45,0% i ECL utlån mot 4,1% i brutto utlån) ser vi en økning i tapsavsetningsprosenten på henholdsvis 36bp (0,59% per 1.1.18 mot 0,95% per Q3 2018), 6bp (0,31% per 1.1.18 mot 0,37% per Q3 2018), 7bp (0,49% per 1.1.18 mot 0,56% per Q3 2018) og 10bp (0,23% 1.1.18 mot 0,33% per Q3 2018).

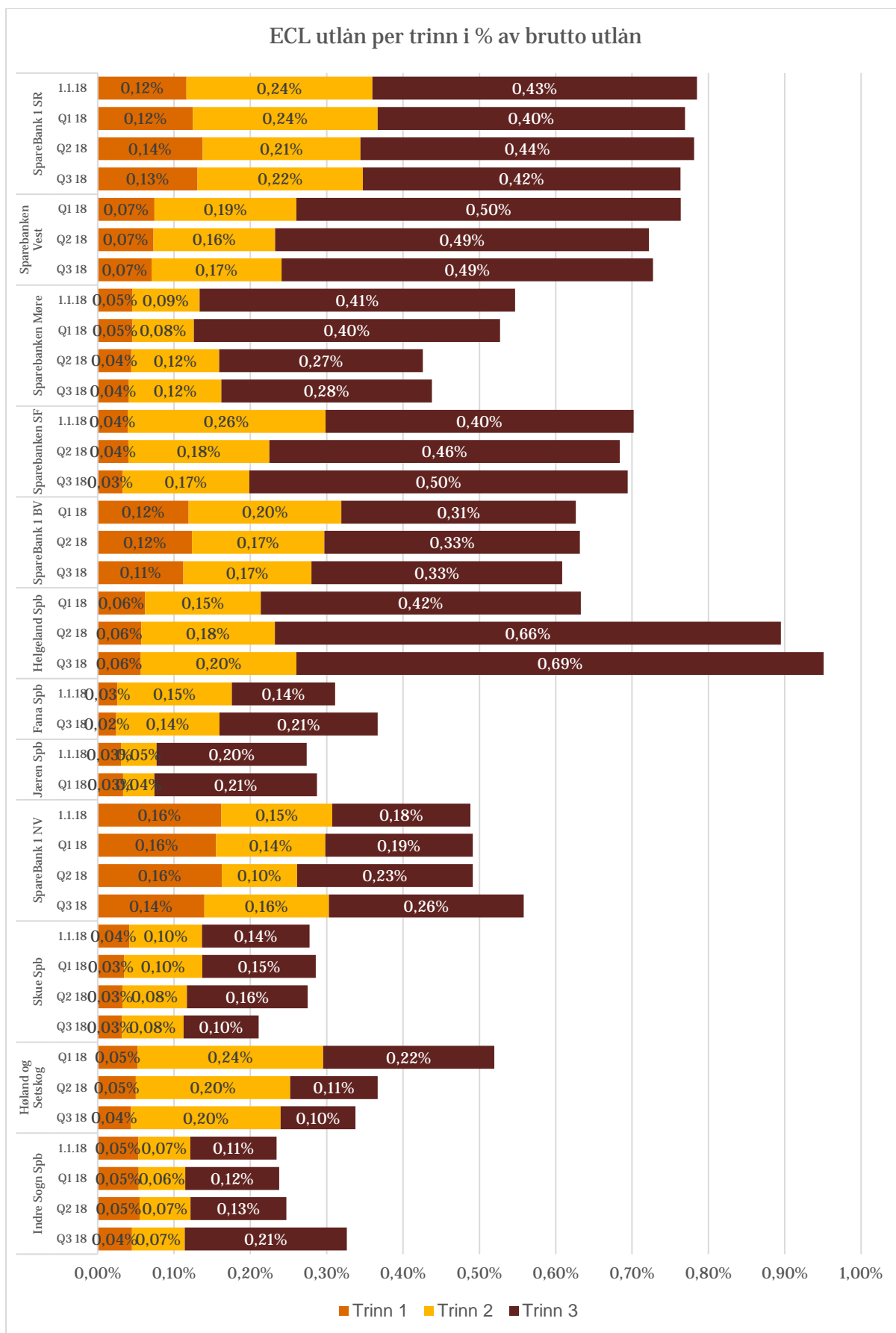
Disse sparebankene har således hatt svært ulik utvikling i kredittrisiko i den underliggende utlånsporteføljen.

3.7 Utvikling i ECL-utlån per trinn av totalt brutto utlån

Figur 21 under viser hvordan tapsavsetningsprosenten fordeler seg på de ulike trinnene (ECL utlån i % per trinn i forhold til brutto utlån), det vil si hvor mye det enkelte trinn bidrar til tapsprosenten. Analysen er naturlig nok avgrenset til de perioder og de banker som har gitt nødvendige noteopplysninger.

Som tidligere påpekt kan tapsavsetningsprosenten uttrykkes som summen av produktet av andel brutto utlån og PCR per trinn.

For SpareBank 1 NV som har hatt en økning i tapsavsetningsprosenten i 2018 på 7bp følger det av figur 21 at økningen kan relateres til trinn 3. Det følger videre av figur 17 og figur 19 at økningen både er relatert til økt PCR i trinnet og økt andel av brutto utlån i trinnet.

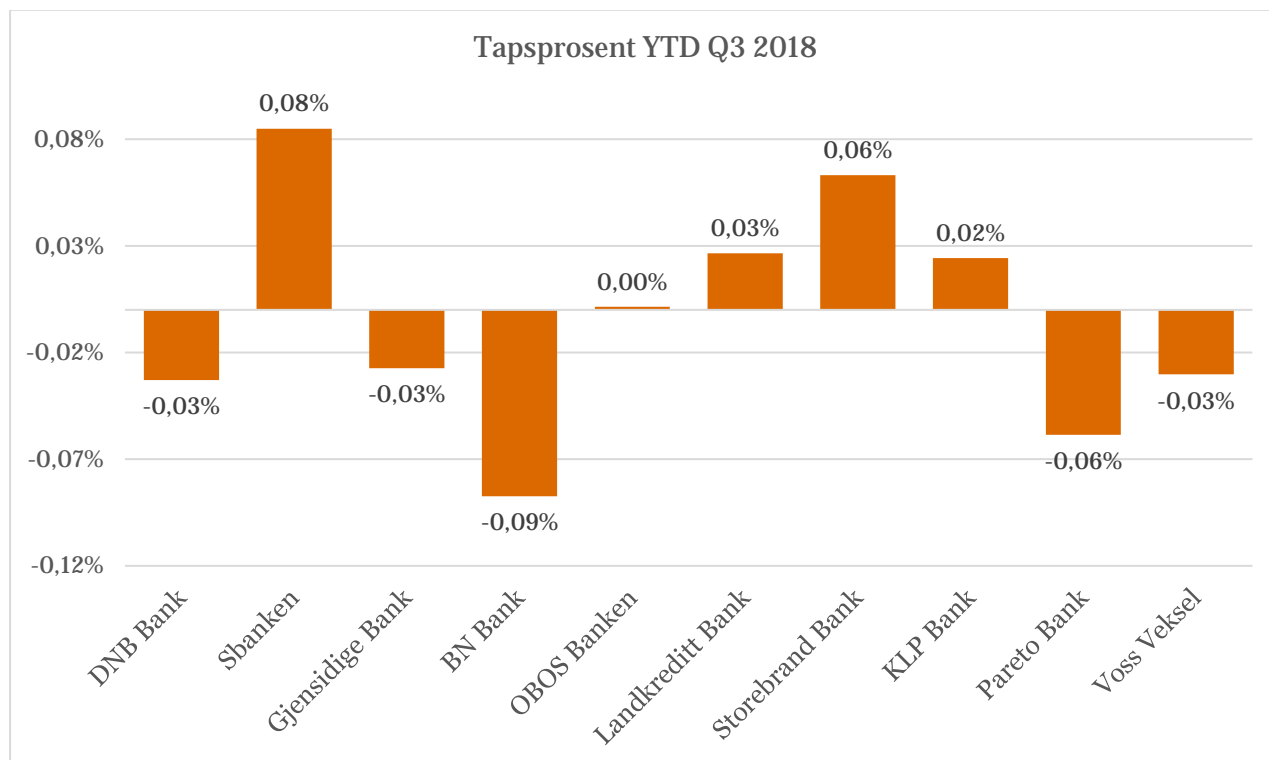

Figur 21 ECL utlån per trinn i % av brutto utlån (AC og FVOCI)

4. Øvrige banker

4.1 Annualisert tapsprosent YTD Q3 2018

Figur 22 viser annualisert tapsprosent YTD Q3 2018 for de ulike bankene.

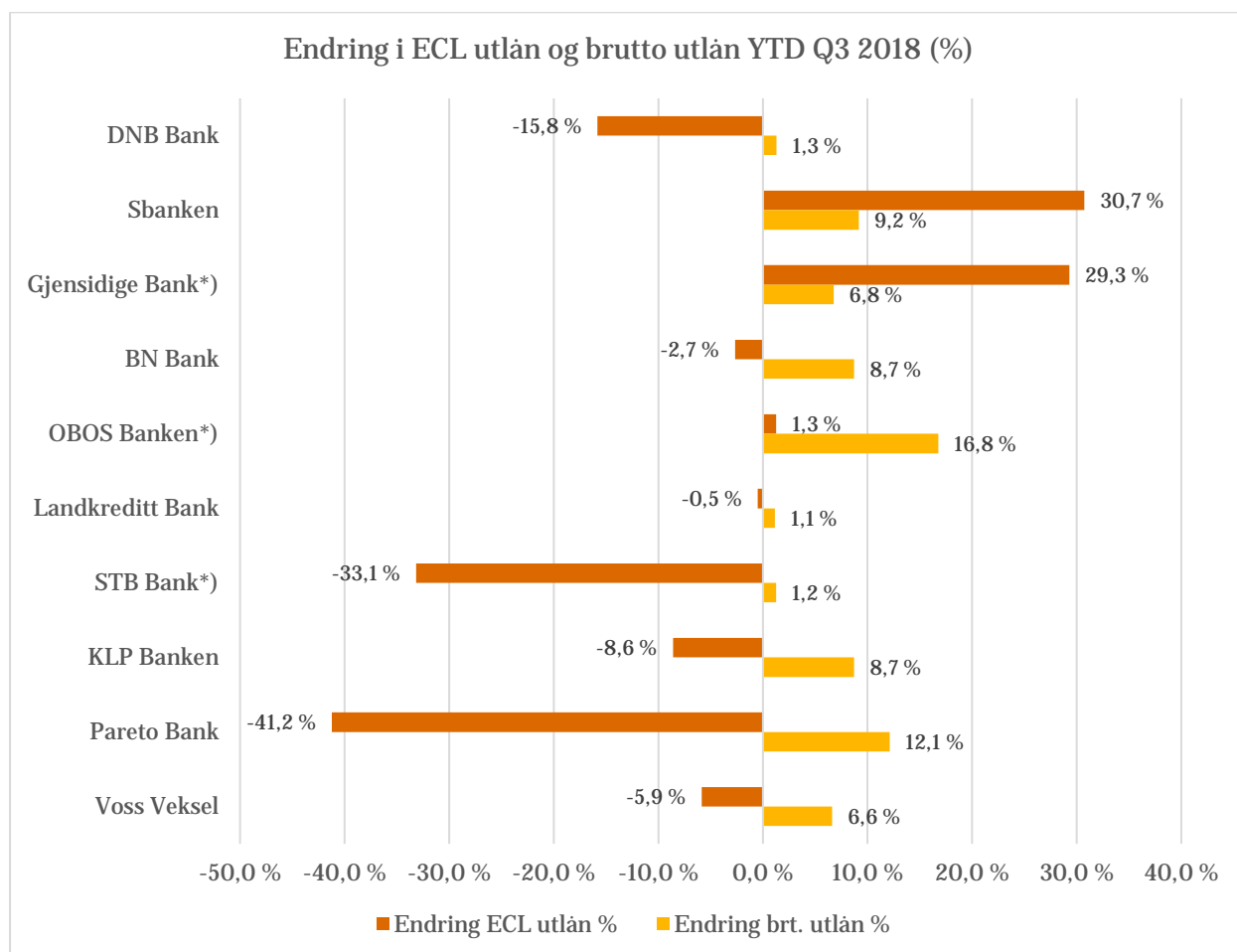

Figur 22 Annualisert tapsprosent YTD 2018

Det følger av figuren at tapsprosenten varierer fra -0,09% for BN Bank til 0,08% for Sbanken. Gjennomsnittlig annualisert tapsprosent YTD 2018 utgjør 0,00%. For de fleste av bankene med negativ tapsprosent er denne primært drevet av redusert ECL i en eller flere kvartaler.

4.2 Endring i ECL utlån og brutto utlån

Figur 23 viser %-vis endring i ECL utlån YTD 2018 og brutto utlån YTD Q3 2018

Figur 23 %-vis endring i ECL utlån og brutto utlån YTD Q3 2018

*) Brutto utlån inneholder utlån målt til FVPL

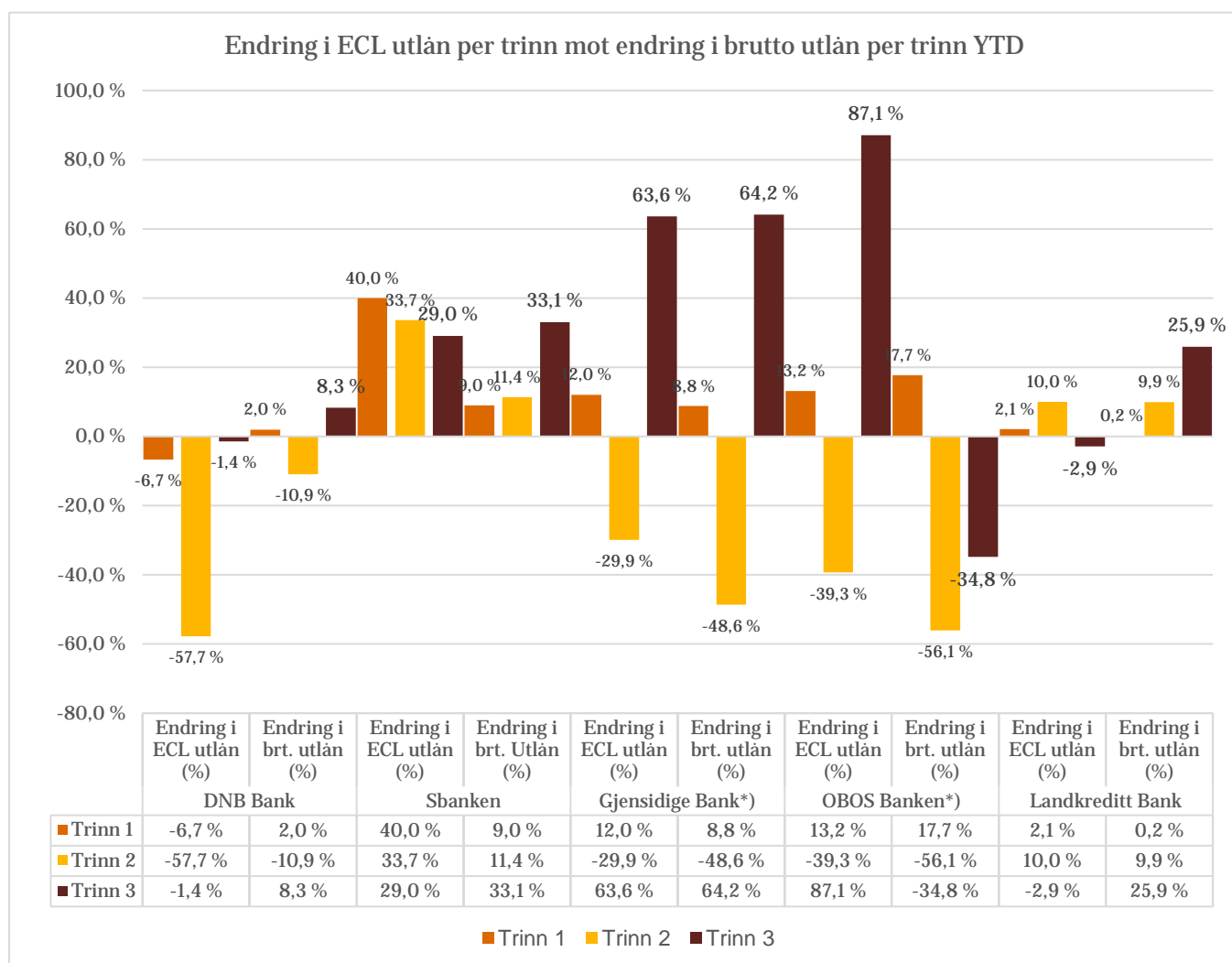
Det følger av figuren at endringen i ECL utlån YTD Q3 2018 varierer sterkt mellom bankene, fra Pareto Bank som har hatt en endring i ECL utlån på – 41,2% til Sbanken som har hatt en endring i ECL utlån på 30,7%. Det følger videre av figuren at endringen i brutto utlån generelt ikke tilsvare endringen i ECL utlån. DnB Bank, BN Bank, KLP Banken, Pareto Bank og Voss Veksel har reduserte tapsavsetninger kombinert med positiv utlånsvest hvilket innebærer en betydelig reduksjon i tapsavsetningsprosenten (se kapittel 4.6)

For å få ett bedre grunnlag for å forstå sammenhengen mellom endringene i ECL utlån og tilhørende brutto utlån har vi sett på de tilsvarende endringene per trinn.

4.3 Utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % per trinn

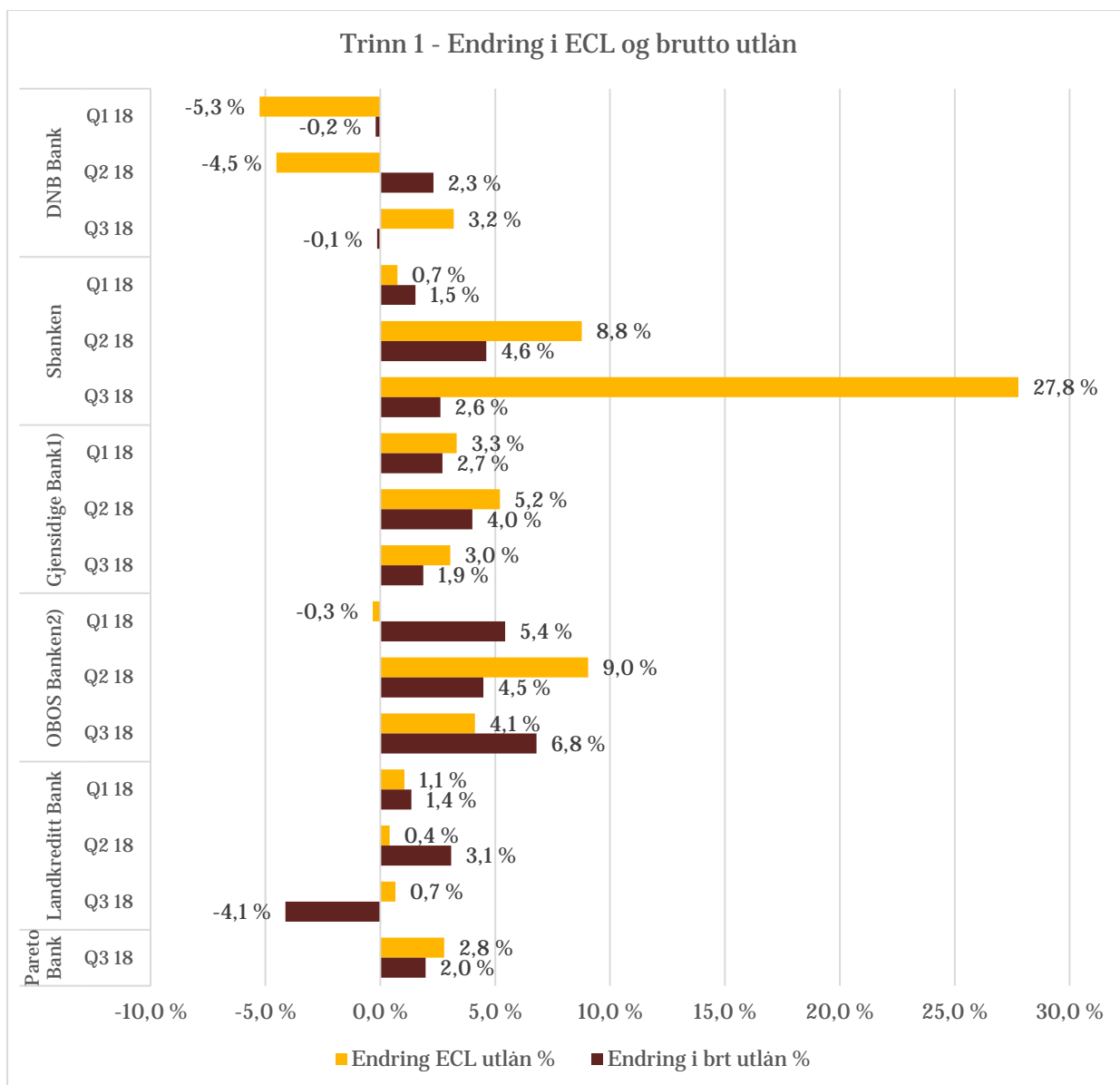
Figurene 24 til 27 viser utviklingen i endringen i ECL utlån og brutto utlån i % for henholdsvis YTD Q3 2018 (figur 24) og kvartalsvis per trinn (figur 25 til figur 27). Banker som ikke har opplyst om brutto utlån per trinn eller ECL utlån per trinn er ikke med i analysen.

Figurene illustrerer generelt at endringen i ECL utlån i ett trinn ikke motsvares av en tilsvarende endring i brutto utlån i det samme trinnet. I praksis betyr dette at PCR har endret seg i perioden og prosentvis mer desto større differansen mellom endringene er.

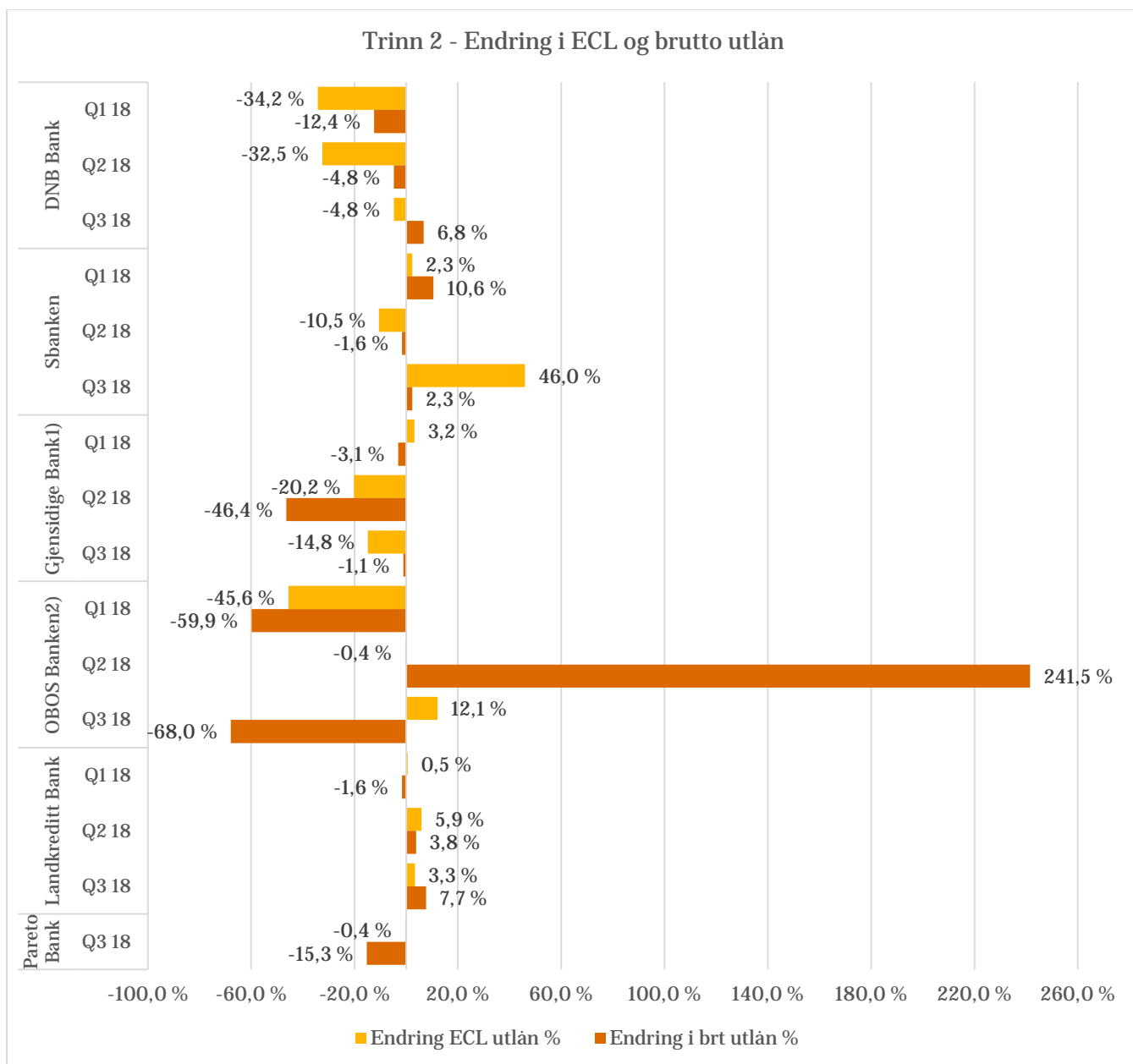
Figur 24 Endring i ECL utlån per trinn mot endring i brutto utlån per trinn YTD

*) Inneholder utlån målt til FVPL

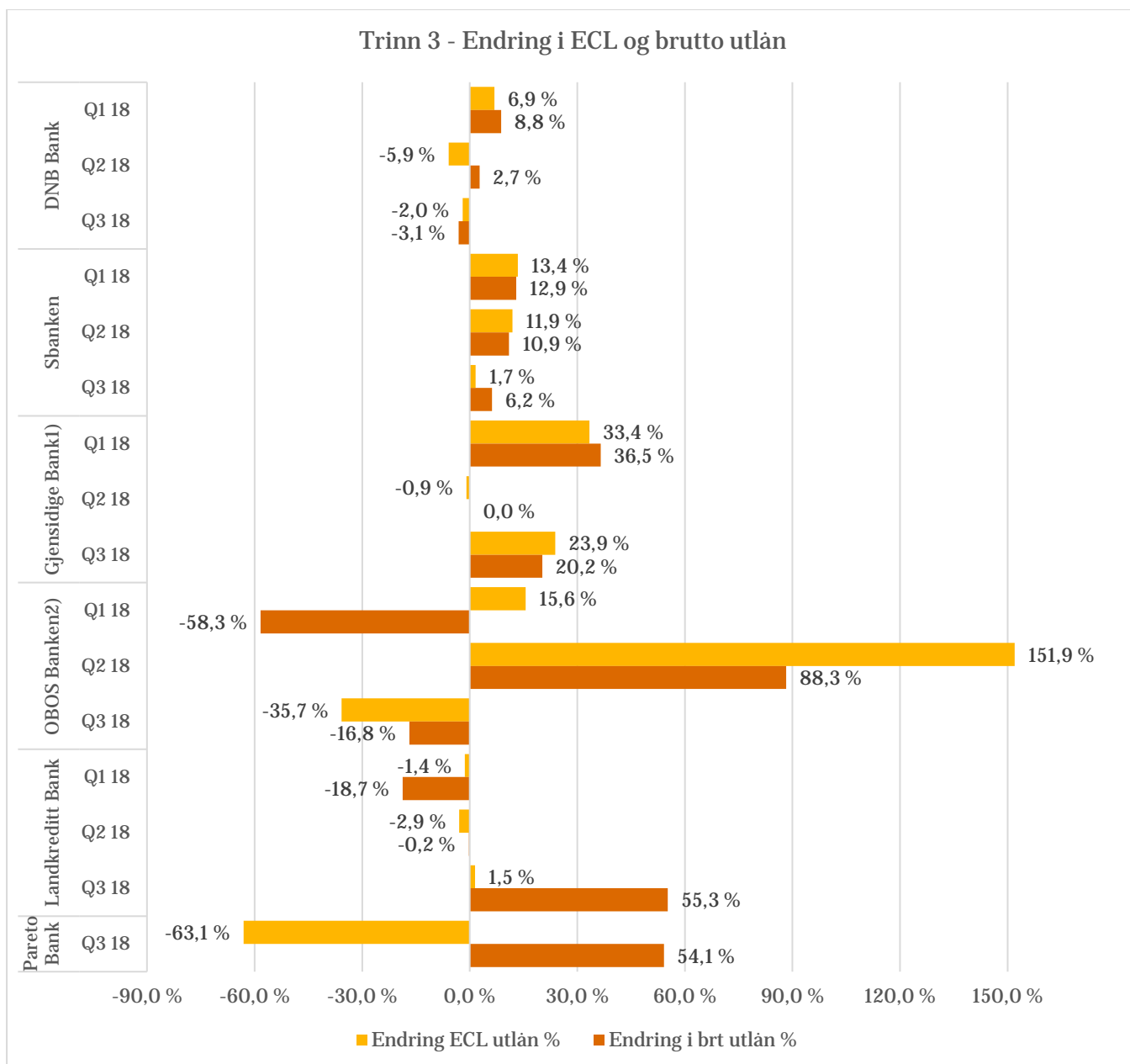
Figur 25 Utvikling i endring ECL utlån og brutto utlån i trinn 1

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs. 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs. 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

Figur 26 Utvikling i endring ECL utlån og brutto utlån i trinn 2

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs. 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs. 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

Figur 27 Utvikling i endring ECL utlån og brutto utlån i trinn 3

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs. 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs. 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

DNB Bank har hatt en endring i ECL utlån YTD Q3 2018 i trinn 2 på – 57,7% mot en endring i brutto utlån i trinn 2 på – 10,9%. Av figur 26 følger det at banken har hatt negativ endring i ECL utlån i alle kvartaler. De største negative endringene i ECL utlån finner vi i Q1 2018 (-34,2%) og Q2 2018 (-32,5%).

Sbanken har hatt en endring i trinn 1 på 40,0% mot en endring på 9,0% i brutto utlån i trinnet. Av figur 25 følger det at endringen i ECL utlån primært er relatert til Q3 2018 (27,8%). Til sammenligning hadde de en endring i brutto utlån i samme periode på 2,6%. Dette innebærer at de har hatt en økning i PCR i trinn 1 i perioden dvs. de har lagt til grunn en høyere PD*LGD. Ved en sammenligning av delårsregnskapene for Q2 2018 med Q3 2018 kan vi hverken se at sammensetningen eller kredittkvaliteten av den underliggende utlånsporteføljen er spesielt endret. Det er da nærliggende å tenke seg at endringen skyldes

endring i forutsetninger eller modell. Det følger av avstemmingen over utviklingen i ECL utlån fra IB til UB at det ikke har vært slike endringer. Dette understøtter behovet for kvalitativ informasjon i notene.

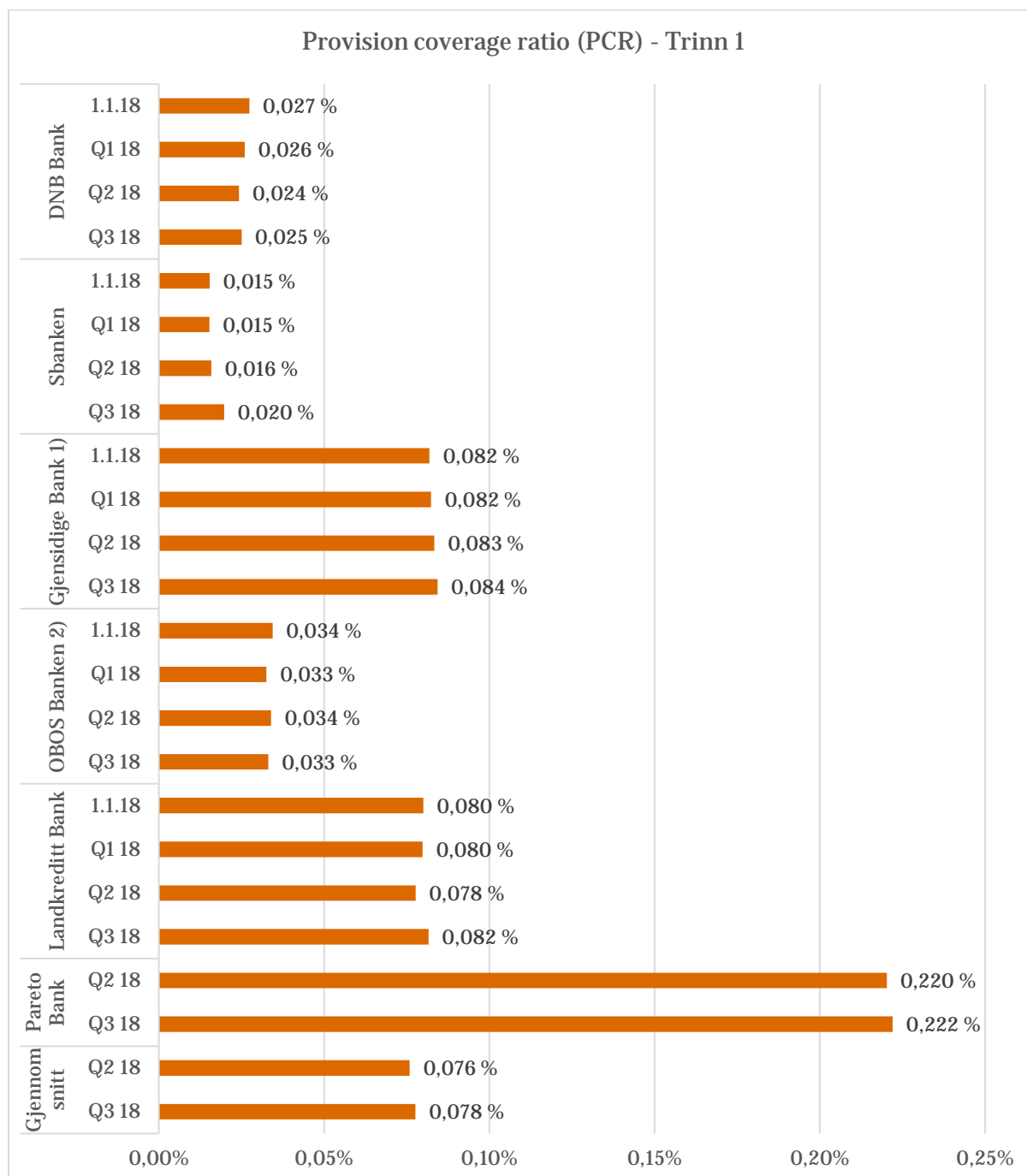
OBOS Banken har hatt en endring i ECL utlån på 87,1% i trinn 3 mot en endring i brutto utlån på -34,8%. Det følger av figur 27 at endringen i ECL utlån og brutto utlån svinger veldig for de ulike kvartalene. Endringen i ECL utlån i trinn 3 utgjorde 151,9% i Q2 2018 mot en endring i brutto utlån 88,3%. I Q3 2018 utgjorde til sammenligning endringen i ECL utlån -35,7% mot en endring i brutto utlån på -16,8%. Av delårsregnskapet for Q3 2018 fremkommer det ikke av noteopplysningene hva som er bakgrunnen for den negative endringen men av styrets redegjørelse fremkommer det at det er foretatt tilbakeføring av tidligere avsetninger jf. «Tilbakeføring av tidligere tapsavsetninger i 3. kvartal skyldes oppdaterte beregninger av forventet tap iht. til gjeldende prinsipper».

Vedrørende OBOS Banken viser figur 26 at endringen i ECL utlån i trinn 2 utgjorde 12,1% mot en negativ endring brutto utlån på 68% for Q3 2018 hvilket innebærer en til dels betydelig økning i PCR i trinnet. Utviklingen i PCR er nærmere omtalt i kapittel 4.4.

Pareto Bank har hatt en endring i ECL utlån i Q3 2018 i trinn 3 på -63,1% mot en endring i brutto utlån på 54,1 % hvilket tilsier en betydelig reduksjon i tapsavsetningsprosenten (PCR) i trinn 3 (se kapittel 4.4). Det følger av delårsrapporten at endringen er relatert til konstaterte tap som det tidligere er foretatt tapsavsetninger og hvor en følgelig har lagt til grunn en høy LGD.

4.4 Utviklingen i tapsavsetningsprosenten per trinn (PCR per stage)

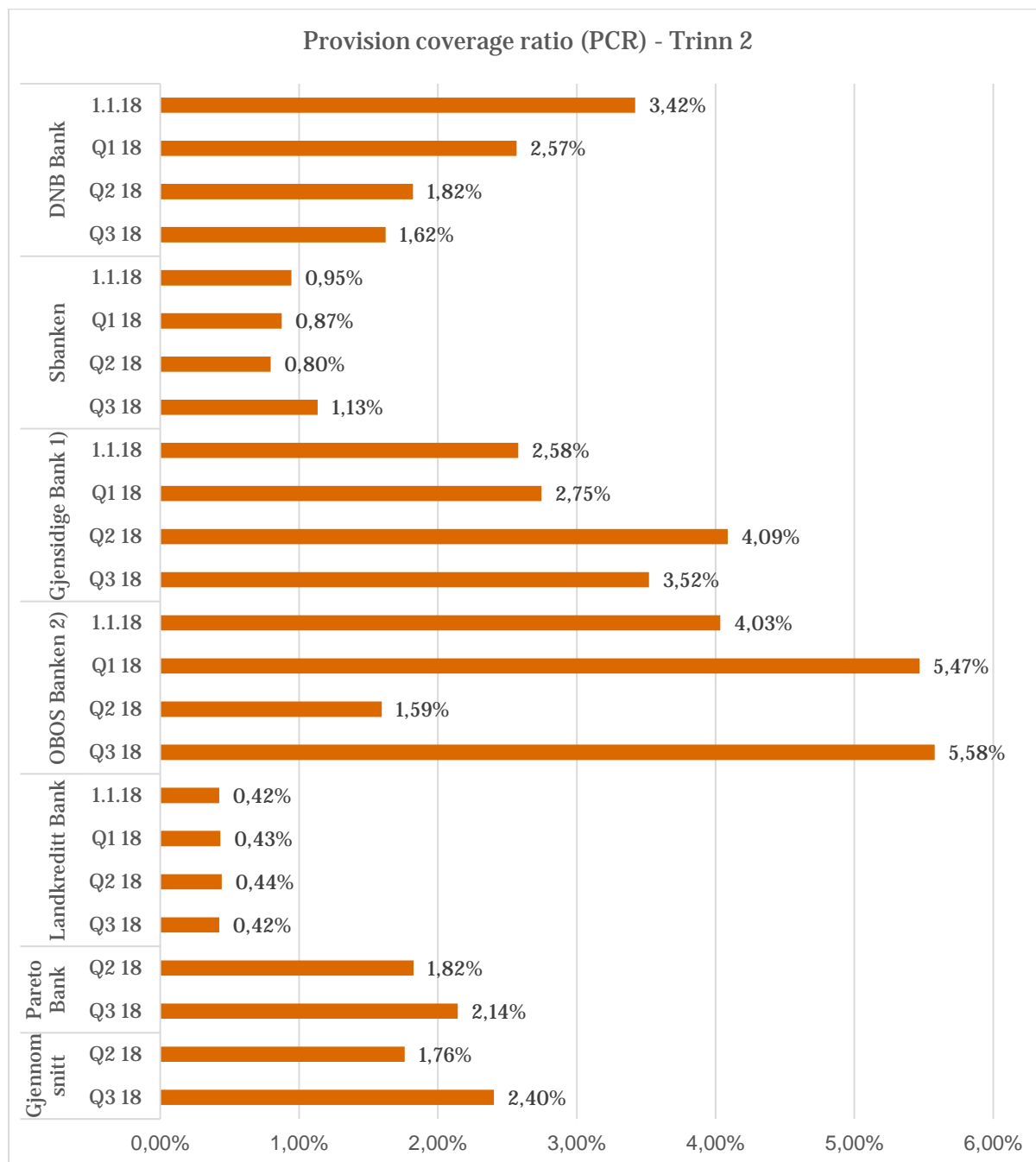
Figurene 28 til figur 30 viser tapsavsetningsprosenten per trinn («provision coverage ratio per stage»). Som tidligere beskrevet representerer tallene ECL i % per brutto utlånskroner i det enkelte trinn.

Figur 28 PCR trinn 1

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs. 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs. 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

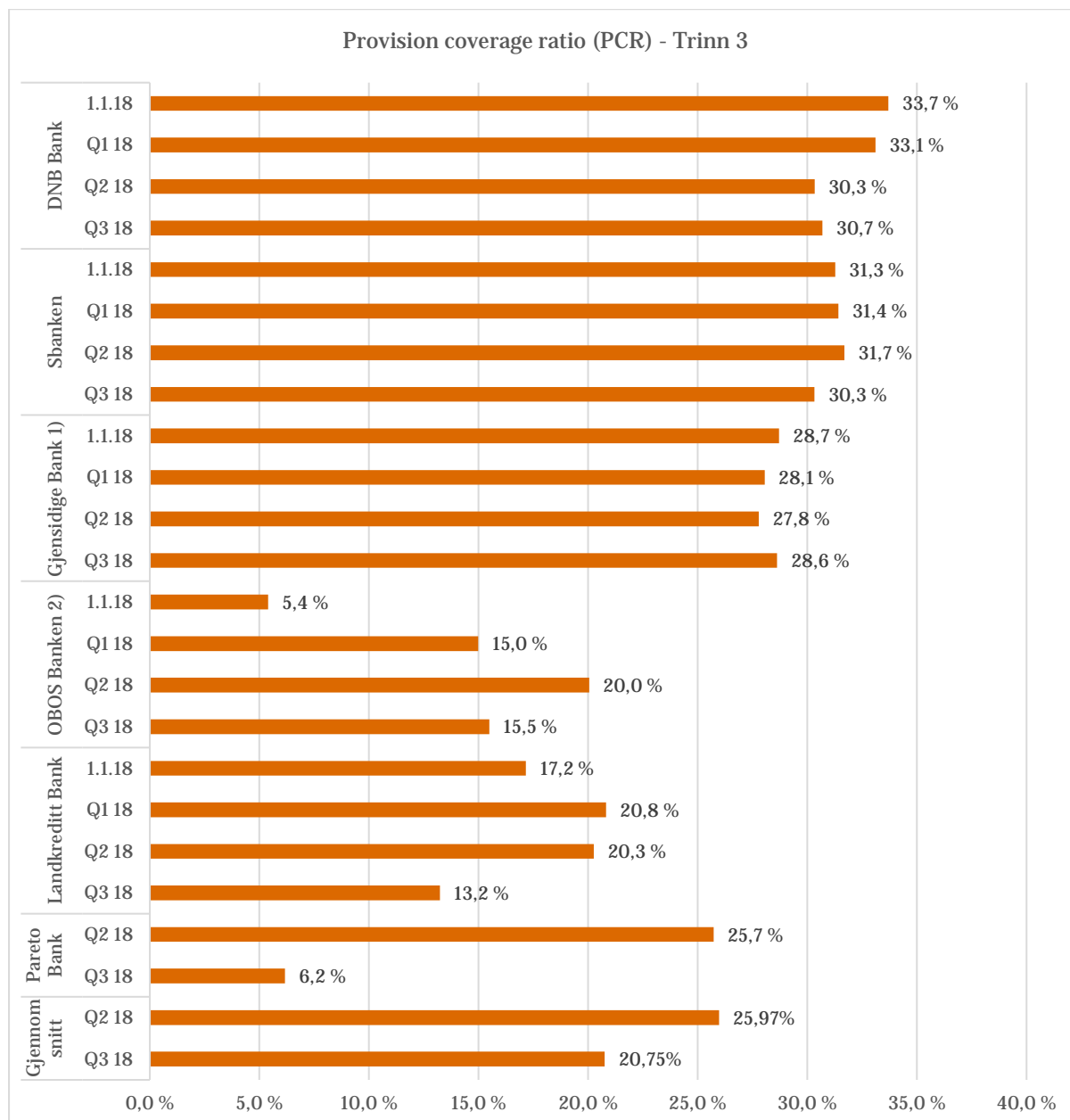
Trinn 1 representerer friske lån hvor ECL beregnes basert på 12mnd PD (forventet mislighold som skal inntreffe de kommende 12 månedene). Det følger av figuren at Pareto Bank har en vesentlig høyere PCR enn de andre bankene. Banken har en PCR i trinn 1 per Q3 2018 på 0,22% hvilket er betydelig høyere enn gjennomsnittet for alle bankene på 0,08%. Pareto Bank har således lagt til grunn en betydelig høyere PDxLGD sammenlignet med samtlige andre banker. Ellers viser figuren at PCR i trinnet ligger rimelig stabilt for respektive bankene over tid selv om ulike PDxLGD naturlig nok innebærer at den varierer bankene imellom.

Figur 29 PCR trinn 2

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs. 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs. 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

Gjennomsnittlig PCR i trinn 2 ligger på 2,4% per Q3 2018 mot 1,76% per Q2 2018. Denne endringen er avledet fra OBOS Banken som har en økning i PCR i trinnet på nærmere 4% fra Q2 2018 til Q3 2018. OBOS Banken har også store variasjoner. Av figuren følger det at PCR per Q1 2018 utgjorde 5,47% mot 1,59% per Q2 2018. Deretter øker PCR til 5,58% ved utgangen av Q3 2018. Disse endringene reflekteres i figur 26 (ECL utlån i trinn 2 økte med 12,1% i Q2 2018 mot brutto utlån på 241,5% mens ECL utlån økte med 12,1% i Q3 2018 mot brutto utlån på - 68%). Av delårsrapportene følger det at tapsavsetningen både i Q2 2018 og Q3 2018 i sin helhet stort sett er relatert til PM bolig (96,4% i Q2 18 og 97,6% i Q3 18). At PCR innenfor dette segmentet skal være gjenstand for slike svingninger kunne med fordel vært supplert med kvalitativ informasjon spesielt da det følger av delårsrapportene at det ikke har vært noen endringer i risikomodell/parametere i perioden.

Figur 30 PCR trinn 3

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs. 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs. 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

Gjennomsnittlig PCR i trinn 3 utgjør 20,75% per Q3 2018 mot 25,97% per Q2 2018. Det følger av figuren at PCR varierer mellom bankene hvilket reflekterer ulike LGD for den underliggende utlånsporteføljen som helhet. For DnB Bank, Sbanken og Gjensidige følger det av figuren at PCR er rimelig stabil over tid.

For de øvrige bankene er det til dels store endringer. OBOS Banken har en reduksjon i PCR på 4,5% (15,5% per Q3 2018 mot 20,0% per Q2 2018). OBOS Banken har også store variasjoner. Av figuren følger det at PCR utgjorde 5,4% per 1.1.2018, 15,0% per Q1 2018, 20,0% per Q2 2018 og 15,5% per Q3 2018. Disse endringene understøttes av bevegelsene i ECL utlån og brutto utlån som fremgikk av figur 27. Av delårsrapporten følger at tapsavsetningen per Q2 2018 utgjorde MNOK 12,18 mot MNOK 7,83 per Q3 2018. Denne negative endringen på MNOK 4,35 skyldes en reduksjon i ECL knyttet til PM bolig på MNOK 4,98 og en økning i ECL Kredittkort på MNOK 0,63. Av total ECL utlån utgjorde PM bolig henholdsvis 94,2% per Q2 2018 mot 83,1% per Q3 2018. Den resterende delen var relatert til Kredittkort. Dette innebærer at LGD knyttet til PM boliglån må ha hatt en kraftig reduksjon i kvartalet gitt at det i henhold til delårsrapporten ikke har vært noen endringer i risikomodell/parametere.

Videre følger det av figuren at Landkreditt Bank har hatt en reduksjon i PCR på 7,1% (13,2% per Q3 2018 mot 20,3% per Q2 2018) og Pareto Bank har hatt en reduksjon i PCR på 19,5% (6,2% per Q3 2018 mot 25,7% per Q2 2018).

Vedrørende Landkreditt Bank fremgikk det av figur 27 at brutto utlån økte med 55,3% mot en økning i ECL utlån på kun 1,5%. Av delårsregnskapene kan en avlede at økningen i brutto utlån primært er relatert til migrasjon hvilket indikerer at den migrerte utlånsmassen har hatt en betydelig lavere LGD enn gjennomsnittet av øvrige utlån i trinnet.

Vedrørende Pareto Bank fremgikk det av figur 27 at brutto utlån økte med 54,1% mot en reduksjon i ECL utlån på 63,1%. Netto reduksjonen i ECL utlån (og PCR) er relatert at Banken i Q3 2018 har konstatert ett tap innen shipping mens netto økningen i brutto utlån er relatert til migrering av to engasjementer innenfor næringseiendom.

4.5 Fordeling av ECL utlån og brutto utlån per trinn

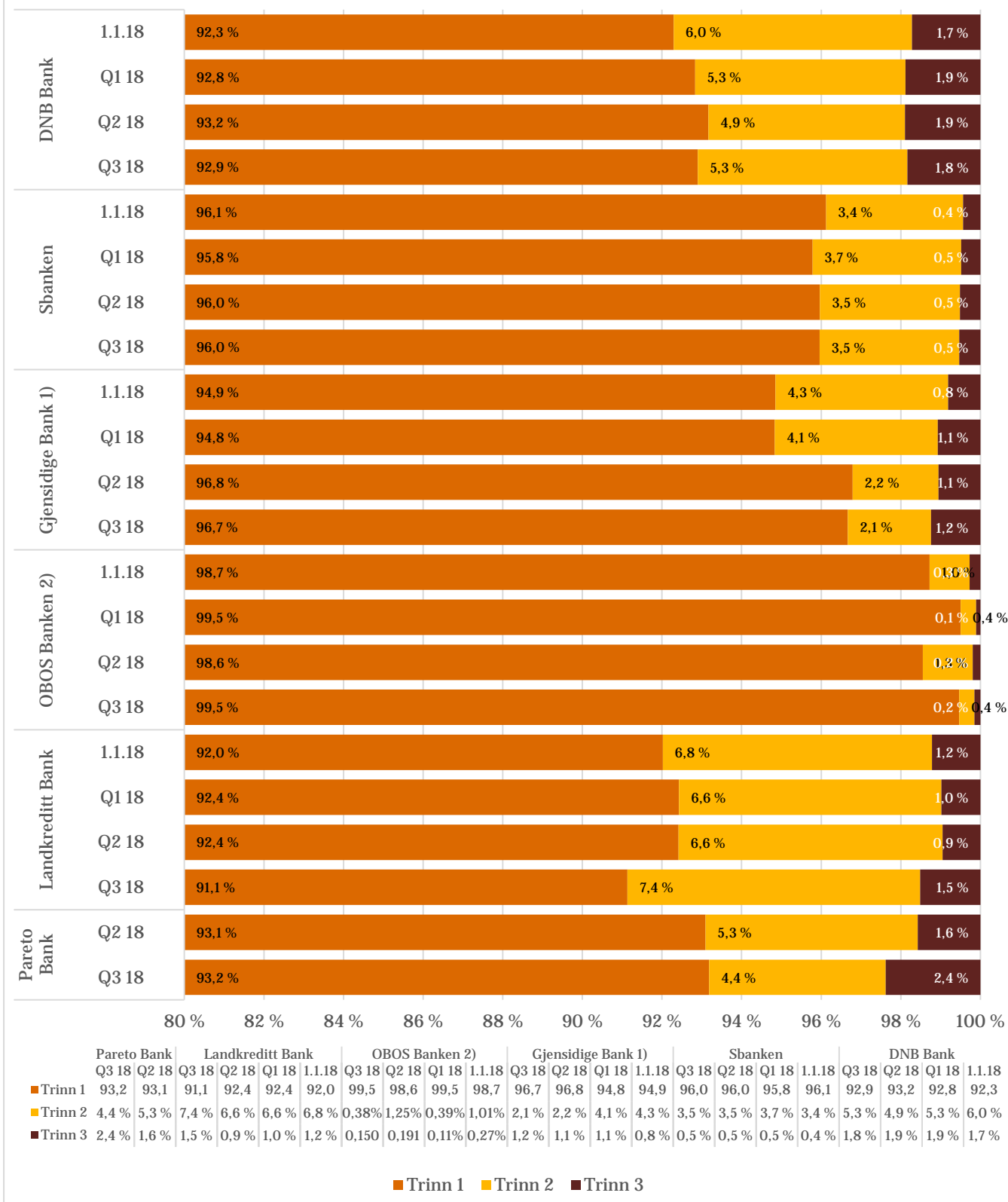
Figur 31 og figur 32 viser fordelingen av ECL utlån per trinn og brutto utlån per trinn. Banker som ikke har opplyst om brutto utlån per trinn eller ECL utlån per trinn er ikke med i analysen. Det følger av figurene at fordelingen av ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån varierer mellom bankene. Det følger videre av figur 31 at fordelingen av brutto utlån for de ulike bankene på de ulike trinnene er rimelig stabilt i perioden med unntak av Gjensidige Bank som har en økning i andel av brutto utlån i trinn 1 fra Q1 2018 til Q2 2018 med en tilsvarende reduksjon av andel brutto utlån i trinn 2.

OBOS banken har gjennomgående den høyeste andelen av brutto utlån i trinn 1 og gjennomgående laveste andelen av brutto utlån både i trinn 2 og trinn 3 hvilket er med på underbygge den gjennomgående lave tapsavsetningsprosenten jf. figur 33.

DNB Bank har til sammenligning gjennomgående høyest andel av brutto utlån i trinn 3 men også gjennomgående høyest andel av ECL i trinn 3.

Videre ser vi at utviklingen i ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån nødvendigvis ikke alltid har samme trend som utviklingen i brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån. Det vil si en økende andel av brutto utlån i ett trinn nødvendigvis ikke impliserer en tilvarende eller økende andel av ECL utlån i det samme trinnet. Vi ser for eksempel at mens OBOS Banken har hatt en reduksjon i andelen av brutto utlån i trinn 2 fra 1,25% per Q2 2018 til 0,38% per Q3 2018 har de i samme periode hatt en økning i andel ECL i trinn 2 fra 21,8% per Q2 2018 til 27,4% per Q3 2018. Effekten av dette ser vi igjen i PCR for disse trinnene.

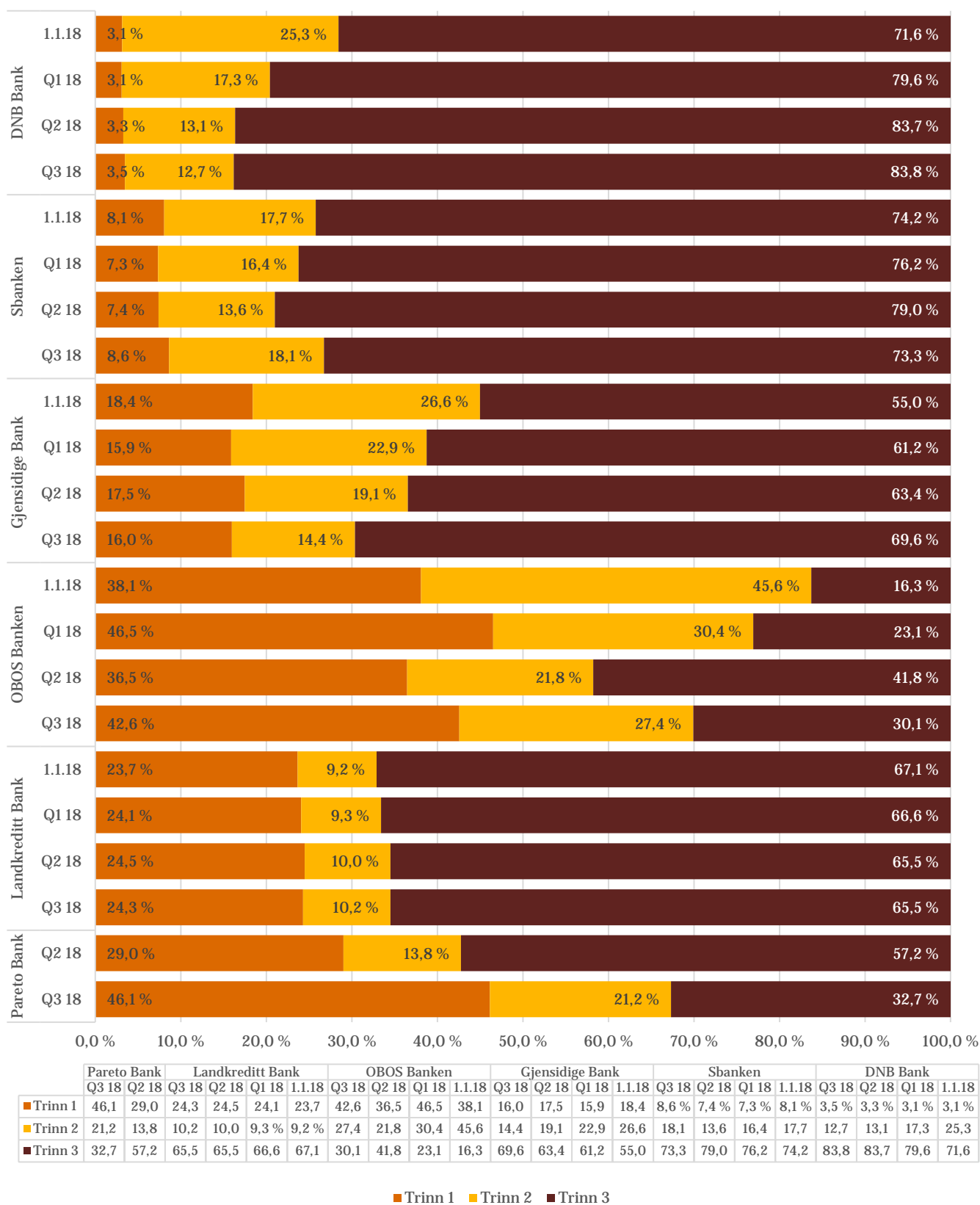
Brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån

Figur 31 Brutto utlån fordelt per trinn

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1784 dvs. 3,9% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18, mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 1807 dvs 3,7% av brutto utlån per Q3 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 300 dvs. 1% per 1.1.18, mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18, mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 og mnok 482 dvs 1,4% av brutto utlån per Q3 18.

ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån

Figur 32 Fordeling av ECL utlån per trinn

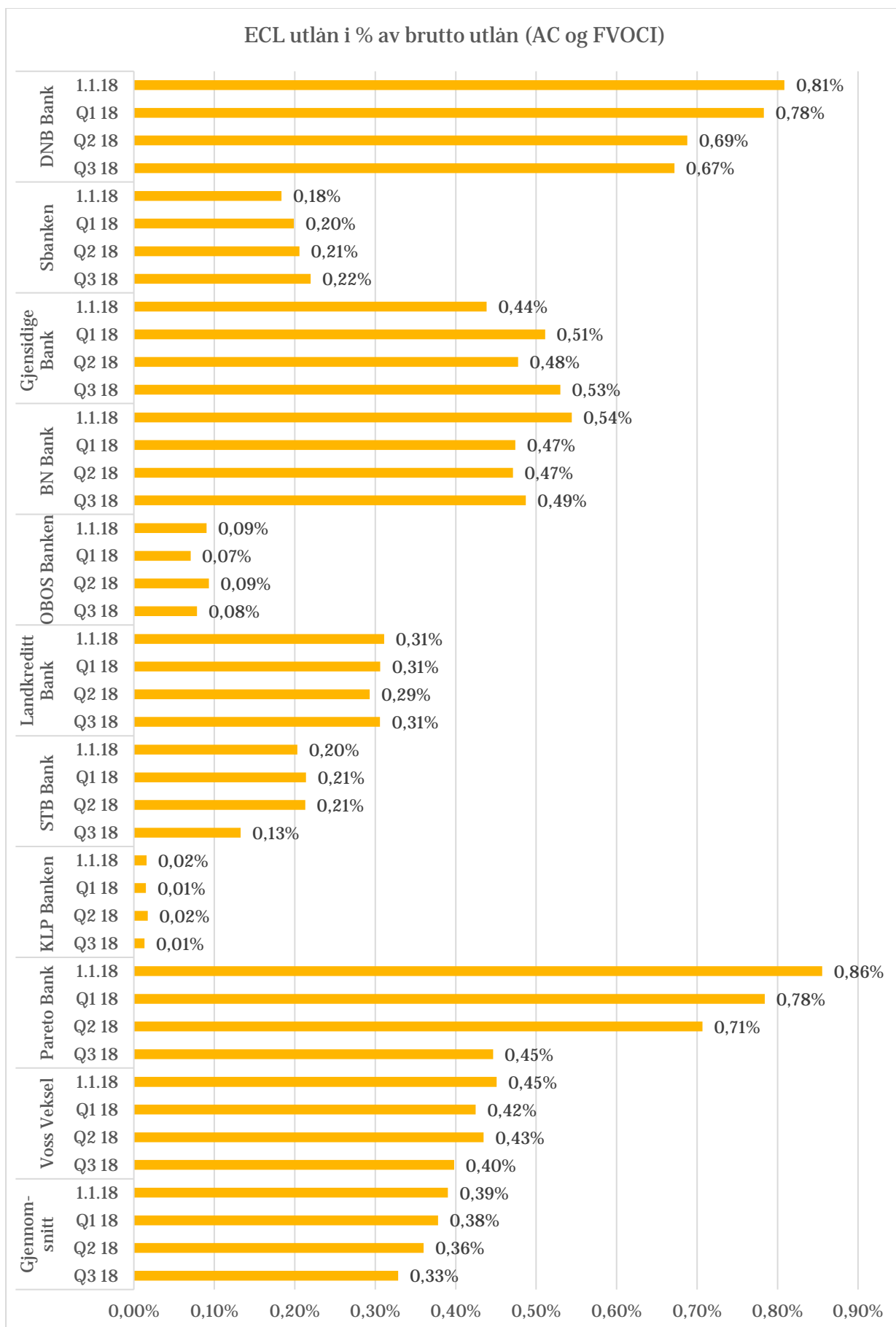
4.6 Utvikling i ECL utlån i % av brutto utlån

Figur 33 under viser ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosent) for perioden 1.1.18 til utgangen av Q3 2018. Figuren viser at den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten har falt gjennom hele perioden fra 1.1.2018 til Q3 2018. Den har også falt fra periode til periode. Dette er konsistent med utviklingen vi så for sparebankene. Tapsavsetningsprosenten har gjennom perioden falt for samtlige av bankene med unntak av Sbanken og Gjensidige Bank.

Videre viser figuren at tapsavsetningsprosenten varierer betydelig mellom de ulike bankene fra DNB Bank som har en tapsavsetningsprosent på 0,67% per Q3 2018 til KLP Banken som har en tapsavsetningsprosent på 0,01% per Q3 2018. Disse variasjonene vil naturlig nok reflektere sammensetningen og kredittrisikokvaliteten på den underliggende utlånsporteføljen.

Utviklingen vi så i figurene 23 til 26 reflekteres naturlig nok i figuren under ved at når brutto utlån øker prosentvis mer enn ECL utlån faller tapsavsetningsprosenten og vise versa. For Pareto Bank og Storebrand Bank som begge hadde store negative endringer i ECL utlån sammenstilt med en positiv økning i brutto utlån faller tapsavsetningsprosenten fra 1.1.18 til Q3 2018 fra henholdsvis 0,86% til 0,45% og fra 0,20% til 0,13 %.

Det følger videre av tallene at både OBOS Banken og KLP Banken har svært lav kredittrisiko i den underliggende utlånsporteføljen.

Figur 33 ECL utlån i % av brutto utlån (AC og FVOCI)

4.7 Utvikling i ECL utlån per trinn av brutto utlån

Figur 34 under viser hvordan tapsavsetningsprosenten fordeler seg på de ulike trinnene (ECL utlån i % per trinn i forhold til brutto utlån), det vil si hvor mye det enkelte trinn bidrar til tapsprosenten. STB Bank og KLP Banken har ikke opplyst om ECL utlån fordelt per trinn og er følgelig ikke med i denne analysen.

Den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten har vært fallende for alle perioder YTD Q3 2018. Totalt har den falt med 6bp (0,39% per 1.1.2018 til 0,33% per Q3 2018). Endringen er primært relatert til trinn 2 med -7bp (0,14% per 1.1.2018 til 0,07% per Q3 2018) og trinn 3 med -2bp (0,26% per 1.1.2018 til 0,24% per Q3 2018). Fra Q2 2018 til Q3 2018 har den gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten falt med 3bp (0,36% per Q2 2018 til 0,33% per Q3 2018). Endringen er primært relatert til trinn 2 med -2bp (0,09% per Q2 2018 til 0,07% per Q3 2018) og trinn 3 med -3bp (0,27% per Q2 2018 til 0,24% per Q3 2018).

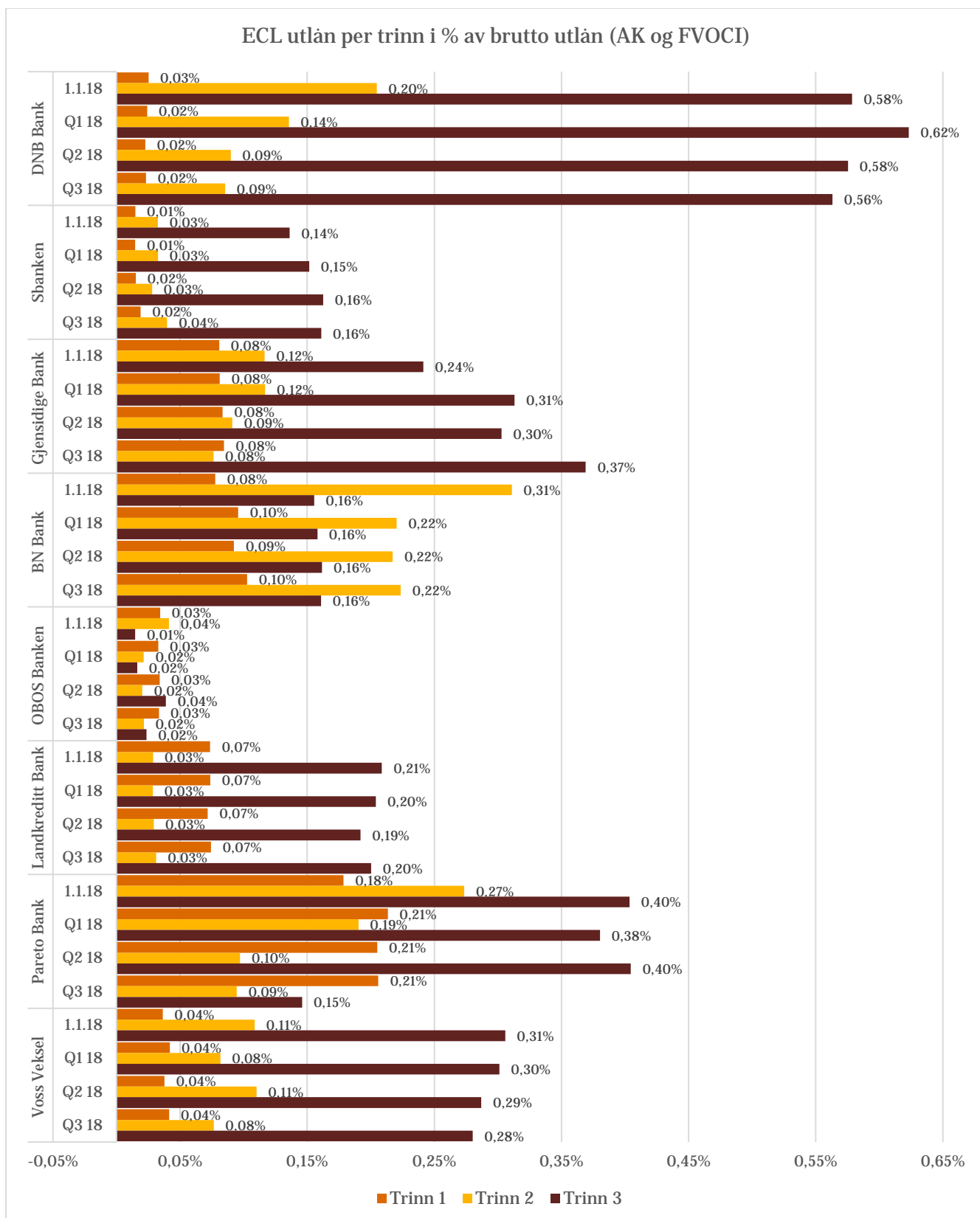
Som tidligere beskrevet kan størrelsen og utviklingen i tapsavsetningsprosenten forklares ved å se på utviklingen av summen av produktene av andelen av brutto utlån per trinn multiplisert med PCR i trinnet.

Av figur 33 fremgikk det at Pareto Bank har hatt den største endringen i tapsavsetningsprosent både fra Q2 2018 til Q3 2018 og året sett under ett. Denne utgjorde 0,71% per Q2 2018 mot 0,45% per Q3 2018. Av figur 35 følger det at denne er drevet av en sterk reduksjon i trinn 3 hvor ECL utlån i % av brutto utlån har falt fra 0,40% per Q2 2018 til 0,15% per Q3 2018. Av figur 30 og figur 31 ser vi at denne alene er drevet av betydelig lavere PCR i trinn 3 (utviklingen i andel utlån bidrar isolert til en økning).

DnB Bank har hatt en reduksjon i tapsavsetningsprosenten på 14bp (0,81% per 1.1.2018 til 0,67% per Q3 2018). Av figur 34 følger det av denne primært er relatert til trinn 2 hvor ECL utlån av brutto utlån har falt med 11bp (0,20% per 1.1.2018 til 0,09% per Q3 2018). Av figur 29 og figur 31 ser vi at denne er drevet av en betydelig lavere PCR i trinnet men også av en reduksjon i andel brutto utlån i trinnet.

Ser en på banker som har hatt en økning i tapsavsetningsprosenten fra Q2 2018 til Q3 2018 er det Gjensidige Bank som skiller seg ut med en økning på 5bp (0,53 per Q3 2018 mot 0,48% per Q2 18). Denne endringen er også relatert til trinn 3 hvor ECL utlån i % av brutto utlån har økt fra 0,30% per Q2 2018 til 0,37% per Q3 2018. Av figur 30 og 31 følger det at økningen både er drevet av økt PCR og økt andel av brutto utlån i trinnet.

Vedrørende OBOS Banken følger det at svingningene i tapsavsetningsprosenten i 2018 forklares gjennom bevegelser i trinn 3. I trinn 2 nøytraliseres de store variasjonene i PCR fra Q1 2018 til Q3 2018 med tilsvarende variasjoner i andel av brutto utlån i trinnet.

Figur 34 ECL utlån per trinn i % av brutto utlån (AC og FVOCI)

Appendix

Appendix 1: Oversikt over banker i undersøkelsen

	Navn	Forkortelse	Forvaltnings- kapital (MNOK) 31.03.18	Forvaltnings- kapital (MNOK) 30.06.18	Forvaltnings- kapital (MNOK) 30.09.18	Revisor	SpareBank 1 (SpB1) , Eika (E), Selvstendig (S)
nr.	Sparebanker						
1	SpareBank 1 SR-Bank ASA	SpareBank 1 SR	217 370	223 954	226 023	PwC	SpB1
2	SpareBank 1 SMN	SpareBank 1 SMN	152 083	159 584	159 337	Deloitte	SpB1
3	Sparebanken Vest	Sparebanken Vest	177 203	182 479	179 966	Deloitte	S
4	SpareBank 1 Østlandet	SpareBank 1 Østl.	114 088	119 592	121 319	PwC	SpB1
5	SpareBank 1 Nord-Norge	SpareBank 1 NN	98 372	98 372	103 672	KPMG	SpB1
6	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	116 319	118 479	121 702	PwC	S
7	Sparebanken Møre	Sparebanken Møre	68 607	70 578	69 876	EY	S
8	Sparebanken Sogn og Fjordane	Sparebanken SF	52 426	53 789	54 118	Deloitte	S
9	SpareBank 1 BV	SpareBank 1 BV	35 027	36 079	36 484	KPMG	SpB1
10	Sparebanken Øst	Sparebanken Øst	37 830	38 732	39 395	EY	S
11	Helgeland Sparebank	Helgeland Spb	32 153	32 315	32 802	PwC	S
12	SpareBank 1 Telemark	SpareBank 1 Telem.	23 530	24 322	24 508	EY	SpB1
13	SpareBank 1 Ringerike Hadeland	SpareBank 1 RING	23 140	23 485	23 429	Deloitte	SpB1
14	SpareBank 1 Østfold Akershus	SpareBank 1 ØA	21 068	22 508	22 855	PwC	SpB1
15	Sandnes Sparebank	Sandnes Spb	26 178	26 716	27 021	Deloitte	E
16	Fana Sparebank	Fana Spb	24 350	25 027	25 305	EY	S
17	Jæren Sparebank	Jæren Spb	13 997	14 032	14 050	Deloitte	E
18	SpareBank 1 NordVest	SpareBank 1 NV	14 125	14 529	14 449	PwC	SpB1
19	Totens Sparebank	Totens Spb	14 779	15 737	15 389	KPMG	E
20	Aurskog Sparebank	Aurskog Spb	9 728	10 122	10 424	RSM	E
21	Skue Sparebank	Skue Spb	9 069	9 403	9 548	PwC	E
22	Melhus Sparebank	Melhus Spb	8 548	8 724	8 731	Deloitte	E
23	Høland og Setskog Sparebank	Høland og Setskog	5 370	5 651	5 852	RSM	E
24	Indre Sogn Sparebank	Indre Sogn Spb	3 548	4 298	3 708	PwC	E
	Forbrukslån banker						
25	Santander Consumer Bank AS	Santander	164 339	159 994	167 791	PwC	S
26	Bank Norwegian AS	Bank Norwegian	45 358	47 293	49 533	PwC	S
27	YA Bank AS	YA Bank	7 392	7 772	7 941	EY	S
28	Komplett Bank ASA	Komplett Bank	6 859	8 130	9 080	PwC	S
	Øvrige banker						
29	DNB Bank ASA	DNB Bank	2 347 013	2 516 642	2 387 216	EY	S
30	Sbanken ASA	Sbanken	85 179	92 412	91 025	Deloitte	S
31	Gjensidige Bank ASA	Gjensidige Bank	52 595	54 863	54 639	Deloitte	S
32	BN Bank ASA	BN Bank	27 542	28 777	29 091	KPMG	SpB1
33	OBOS Banken AS	OBOS Banken	36 211	38 320	40 091	PwC	S
34	Landkreditt Bank AS	Landkreditt Bank	27 390	27 561	27 201	PwC	S
35	Storebrand Bank ASA	STB Bank	32 765	31 388	31 872	PwC	S
36	KLP Banken AS	KLP Banken	35 404	35 817	36 468	PwC	S
37	Pareto Bank ASA	Pareto Bank	13 434	15 753	16 319	PwC	S
38	Voss Veksel- og Landmandsbank ASA	Voss Veksel	4 681	4 405	5 000	RSM	E

Appendix 2: Definisjoner og begreper

Vi har enkelte steder benyttet engelske begreper og forkortelser. Disse er gjengitt i tabellen under med dens tilhørende betydning på engelsk og norsk.

AC	Amortised cost	Amortisert kost (AK)
bp	Basis point	Basis punkter (100 bp = 1%)
EAD	Exposure at default	Eksponering ved mislighold
ECL	Expected credit loss	Forventet kredittap
FVOCI	Fair value through other comprehensive income	Virkelig verdi over utvidet resultat
FVPL	Fair value through profit or loss	Virkelig verdi med verdiendringer over resultatet
IFRS 9	International Financial Reporting Standard 9 – Financial Instruments	Internasjonal standard for finansiell rapportering 9 – Finansielle instrumenter
LGD	Loss given default	Tap gitt mislighold
PD	Probability of default	Sannsynlighet for mislighold
PCL	Provision for credit losses (in P&L)	Forventet tap (resultatført)
PCR	Provision coverage ratio per stage	Tapsavsetningsprosent per trinn

© 2018 PwC. Med enerett. I denne sammenheng refererer "PwC" seg til PricewaterhouseCoopers AS, Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers AS, PricewaterhouseCoopers Accounting AS, PricewaterhouseCoopers Skatterådgivere AS og PricewaterhouseCoopers Services AS som alle er separate juridiske enheter og uavhengige medlemsfirmaer i PricewaterhouseCoopers International Limited.